

P O L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

**Współczynniki
Standardowej Produkcji
„2007” dla celów
Wspólnotowej Typologii
Gospodarstw Rolnych**

WARSZAWA 2012

Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

dr inż.	Lech Goraj
mgr inż.	Monika Bocian
mgr inż.	Izabela Cholewa
mgr inż.	Grażyna Nachtman
mgr inż.	Rafał Tarasiuk

Warszawa 2012

Redakcja techniczna
Joanna Szmigiel

Projekt okładki
Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-295-5

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Rolnej
00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984
Tel.: (0 22) 505 44 39
Tel./faks: (0 22) 826 93 22
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Wstęp	5
1. Informacje ogólne	6
2. Standardowa Produkcja (SO)	9
2.1. Metodyka obliczania SO	9
2.1.1. Metody obliczania współczynników SO	12
2.1.2. Procedury obliczania SO	13
2.1.3. Źródła danych	14
2.1.3.1. Wybrane zagadnienia metodyczne dotyczące działalności produkcji roślinnej	14
2.1.3.2. Wybrane zagadnienia metodyczne dotyczące działalności produkcji zwierzęcej	16
2.2. Współczynniki SO „2007”	25
2.3. Współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej występujących w Polsce	28
2.4. Współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej dla unijnych kodów FSS	33
3. Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych (WTGR) od 2010 roku ..	37
3.1. Wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych	37
3.2. Typ rolniczy gospodarstw rolnych	40
3.3. Działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym (OGA)	47
3.3.1. Zbieranie danych na temat OGA dla potrzeb Polskiego FADN	50
3.3.2. OGA a pojęcie „Produkcji pozostałej” funkcjonującej w metodologii FADN	51
3.4. Przypadki szczególne WTGR	53
4. Wykorzystanie współczynników SO w świetle WTGR	55
4.1. FSS i FADN	55
4.2. Przykład przebiegu klasyfikacji gospodarstw rolnych według SO „2007”	57
Literatura	62

Wykaz skrótów

BSGR	-	Badania Struktury Gospodarstw Rolnych
DG-AGRI	-	Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development)
EC	-	Komisja Europejska (ang. European Commission)
ES	-	wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego (ang. Economic Size)
ESU	-	Europejska Jednostka Wielkości (ang. European Size Unit)
EUR	-	oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”
euro	-	jednostka monetarna obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej
Eurostat	-	Europejski Urząd Statystyczny
FADN	-	Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network)
FSS	-	Badania Struktury Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Structure Surveys)
GUS	-	Główny Urząd Statystyczny
IERiGŻ-PIB	-	Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy
KE	-	Komisja Europejska
OGA	-	działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym (ang. Other Gainful Activities directly related to the holding)
PLN	-	symbol walutowy polskiego złotego (zł)
Polski FADN	-	System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych
PSR	-	Powszechny Spis Rolny
RER	-	Rachunki Ekonomiczne dla Rolnictwa
SGM	-	Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin)
SO	-	Standardowa Produkcja (ang. Standard Output)
TF	-	typ rolniczy gospodarstwa rolnego (ang. Type of farming)
UE	-	Unia Europejska
WPR	-	Wspólna Polityka Rolna
WTGR	-	Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych

Wstęp

W dniu 21 grudnia 2010 roku Zakład Rachunkowości Rolnej IERiGŻ-PIB, pełniący funkcję Agencji łącznikowej FADN, formalnie przekazał do Eurostatu pierwszy komplet współczynników Standardowej Produkcji „2007” (SO „2007”), obliczony jako średnia wartość produkcji z 5 letniego okresu referencyjnego obejmującego lata 2005-2009.

Komplet ten składa się z czterech zestawów współczynników Standardowej Produkcji, odnoszących się do wyodrębnionych w Polsce makroregionów FADN. W następnej kolejności komplet wskaźników został przekazany do Komisji Europejskiej. Tym samym został wykonany w Polsce ostatni krok w procedurze modyfikacji Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, będącej systemem klasyfikacji gospodarstw rolnych funkcjonujących w państwach członkowskich Unii Europejskiej według wielkości ekonomicznej i ich ukierunkowania produkcyjnego.

Zasadnicza modyfikacja typologii polegająca na zamianie współczynników Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej (SGM) przez współczynniki Standardowej Produkcji (SO) została wymuszona pogorszeniem dla produkcji rolnej relacji cen na rynkach Unii Europejskiej.

W rezultacie dokonanej zamiany typu współczynników, wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego będzie określana wyłącznie wartością bezwzględną Standardowej Produkcji wyrażaną w euro, gdy wcześniej jego wielkość określana była w europejskich jednostkach wielkości (ESU), stanowiących równowartość 1200 euro.

Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” zostały wyliczone przy ścisłej współpracy pracowników Zakładu Rachunkowości Rolnej IERiGŻ-PIB z pracownikami innych instytucji (GUS, SGGW, IUNG-PIB) oraz Zakładu Ekonomiki Ogrodnictwa IERiGŻ-PIB

Dla zapewnienia możliwości przeprowadzania analiz sytuacji produkcyjno-ekonomicznej gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość dla potrzeb Polskiego FADN od 2004 r. w Zakładzie zostały wytworzone, w uzupełnieniu do zestawów współczynników SO „2007”, cztery zestawy starego typu współczynników klasyfikacyjnych (Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej SGM „2008”).

Należy przy okazji wyjaśnić, że współczynniki SO, tak jak poprzednio współczynniki SGM, służą do pomiaru wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego odnoszącej się do jego aktywności w sferze prowadzonej działalności rolniczej. W zmodyfikowanej Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, prowadzone w gospodarstwie rolnym działalności gospodarcze inne niż rolnicze bezpośrednio związane z GR – OGA (np. usługi mechanizacyjne, agroturystyczne, chów ryb, gospodarka leśna) zostały uwzględnione w klasyfikowaniu gospodarstw rolnych według ich udziału w całkowitej wartości przychodów gospodarstwa rolnego.

1. Informacje ogólne

Członkostwo w Unii Europejskiej sprawiło, że Polskę obowiązują regulacje Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). Stwarza to możliwość osiągnięcia różnorodnych korzyści, ale stanowi także ogromne wyzwanie. Między innymi konieczna jest systematyczna aktualizacja krajowej statystyki rolniczej i ściśle z nią związanej rachunkowości prowadzonej w gospodarstwach rolnych według standardów unijnych.

Kreowanie WPR wymaga posiadania obiektywnych danych o gospodarstwach rolnych funkcjonujących na terenie Wspólnoty. Funkcję taką pełni FADN - system obowiązkowy, nałożony na każde państwo członkowskie UE. Istotną rolę dla funkcjonowania tego systemu odgrywa stosowanie klasyfikacji gospodarstw według zasad UE, nazywanej Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych (WTGR).

FADN to europejski system zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, którego formalne kształtowanie rozpoczęło się w 1965 r.

FADN był tworzony etapowo w miarę poszerzania Unii Europejskiej, na podstawie Rozporządzenia Rady EWG nr 79/65/EEC z dnia 15 czerwca 1965 r. w sprawie utworzenia sieci zbierania danych rachunkowych dotyczących dochodów i działalności gospodarstw rolnych w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej. W początkowej fazie (etap I) system zaistniał w sześciu państwach założycielskich (w Belgii, we Francji, w Holandii, w Luksemburgu, w Niemczech i we Włoszech), a po poszerzeniu w 1973 r. (etap II) także w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Danii. Od 1981 r. (etap III) dodatkowo w Grecji, od 1986 r. (etap IV) do badań włączono Hiszpanię i Portugalię, a od 1995 r. (etap V) Finlandię, Szwecję i Austrię. Od 1 maja 2004 r. (etap VI) do systemu FADN weszły także: Cypr, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia, Republika Czeska i Węgry, a od 1 stycznia 2007 r. (etap VII) Rumunia i Bułgaria. Od 2007 r. FADN funkcjonuje na terenie 27 państw członkowskich UE.

Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych to ujednolicony system klasyfikowania gospodarstw rolnych UE według ich wielkości ekonomicznej i typu rolniczego w określonych regionach.

Ujednolicona klasyfikacja:

- stanowi jednolite i spójne narzędzie systematyki gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie UE,
- umożliwia wyłonienie reprezentatywnej próby gospodarstw rolnych dla potrzeb FADN,
- dostarcza informacji dla kreowania Wspólnej Polityki Rolnej,

- umożliwia porównywanie sytuacji gospodarstw pomiędzy:
  - typami gospodarstw,
  - państwami członkowskimi i regionami,
  - różnymi okresami.

Zasady klasyfikacji gospodarstw zostały precyzyjnie określone i po raz pierwszy formalnie ustanowione Decyzją Komisji (EWG) 78/463/EEC z dnia 7 kwietnia 1978 r. Do 2009 roku we WTGR miała zastosowanie metoda wykorzystująca koncepcję Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej (ang. Standard Gross Margin – SGM). Rok 2010 stał się rokiem przełomowym w typologii z uwagi na uwarunkowania, jakie zapanowały w sektorze rolnictwa. Jedną z tych zmian było wprowadzenie Standardowej Produkcji (ang. Standard Output – SO) w miejsce Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej. Aktem prawnym ustanawiającym aktualną WTGR (w tym metodykę obliczania SO) jest rozporządzenie Komisji nr 1242/2008 z 8 grudnia 2008 r. ustanawiające wspólnotową typologię gospodarstw rolnych, tj. Commission Regulation (EC) No 1242/2008 of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings (Official Journal of the European Union, L 335, p.3, 13.12.2008). Dokumentem zmieniającym i korygującym rozporządzenie nr 1242/2008 jest rozporządzenie Komisji nr 867/2009 z 21 września 2009 r., tj. Commission Regulation (EC) No 867/2009 of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) No 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings (Official Journal of the European Union, L 248, p. 17, 22.9.2009). Dokument RI/CC 1500 rev. 3 TYPOLOGY HANDBOOK jest obowiązującym podręcznikiem metodologicznym.

WTGR służy określeniu wielkości ekonomicznej i ukierunkowania produkcyjnego gospodarstwa rolnego w sytuacji, gdy nie jest prowadzona w nim ewidencja zdarzeń gospodarczych, umożliwiającą wykonanie rachunku wyników jego działalności operacyjnej lub dane na ten temat nie są znane. Typologia określonego gospodarstwa rolnego jest wykonywana na podstawie danych ilościowych dotyczących rozmiaru działalności rolniczych (struktura obszarowa upraw i stan zwierząt) oraz opracowanych zgodnie z obowiązującą metodyką standardowych współczynników, odnoszących się do poszczególnych działalności lub do grup działalności rolniczych.

Obliczona na podstawie obowiązujących we WTGR założeń metodycznych wielkość ekonomiczna ukazuje potencjalne możliwości wytwórcze gospodarstwa rolnego położonego w określonym regionie. Parametrem ekonomicznym używanym do 2009 r. włącznie we WTGR była Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (Standard Gross Margin) obliczana dla zdefiniowanego regionu FADN. Ostatnimi opracowanymi dla potrzeb WTGR parametrami był zestaw SGM „2004” odzwierciedlający sytuację ekonomiczną w latach 2003-2005. Niekorzystna sytuacja dla rolników na rynkach rolnych Unii Europejskiej spowodowała potrzebę zweryfikowania WTGR. Zgromadzone dane rachunkowe FADN z okresu 1989-2006 wskazują na wyraźne zwiększenie kosztów wytwarzania jednostki wartości produkcji rolniczej

na obszarze UE, liczonych według cen rynkowych. Zasadniczym tego powodem było szybsze tempo wzrostu cen materiałów do produkcji rolnej niż cen produktów rolniczych. Na ten wzrost wpłynęła także rozpoczęta w 1993 r. modyfikacja systemu dopłat. Sytuacja, w której koszty przekraczają wartość realizowanej produkcji przez gospodarstwa rolne położone na terenie UE, zaprzestanie bezpośredniego subsydiowania cen i produkcji (*coupled*) i przejście na subsydiowanie oderwane od produkcji (*decoupled*), wszystko to powodowało, że współczynniki Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej dla pewnych produktów w niektórych krajach przyjęły wartość ujemną, a to uniemożliwiało ich użycie do WTGR. Z tego właśnie powodu parametry SGM zastąpiono parametrami Standardowej Produkcji (SO), których wartość niezależnie od warunków nie będzie niższa od zera.

Poza zmianą rodzaju parametru klasyfikacyjnego, dla zapewnienia lepszej jego obiektywizacji wydłużono okres referencyjny dla parametrów SO z 3 do 5 lat. Dla potrzeb klasyfikacji gospodarstw do wyrażenia wielkości ekonomicznej do 2009 r. stosowano Europejską Jednostkę Wielkości (ESU), stanowiącą równowartość 1200 euro Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej. Od 2010 r. wartość ekonomiczną wyraża się wartością Standardowej Produkcji w europejskiej jednostce monetarnej euro (EUR).

W obrębie typologii zmieniono też strukturę – w miejsce dotychczasowej struktury 4-szczeblowej wprowadzono strukturę 3-szczeblową z jednoczesnym nowym zdefiniowaniem typów rolniczych.

Przy okazji modyfikacji parametrów WTGR, dokonano głębszej zmiany metodycznej. Jedną z istotnych przesłanek jej dokonania stała się potrzeba odzwierciedlenia we WTGR dotychczas pomijanych działalności gospodarczych, innych niż rolnicze bezpośrednio związanych z gospodarstwem rolnym. W tym celu wyróżnione zostały 3 grupy gospodarstw rolnych według udziału działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym (OGA) w całkowitych przychodach gospodarstwa (do 10%, od powyżej 10% do 50 %, od powyżej 50% do mniej niż 100%).

2. Standardowa Produkcja (SO)¹

W klasyfikacji gospodarstw rolnych według standardów UE od 2010 roku został zastosowany parametr ekonomiczny – Standardowa Produkcja (ang. Standard Output – SO).

Każde państwo członkowskie jest zobowiązane, na mocy rozporządzenia Komisji nr 1242/2008 z 8 grudnia 2008 r., do opracowania zestawu regionalnych współczynników SO dla działalności rolniczych według listy działalności Badania Struktury Gospodarstw Rolnych/Powszechnego Spisu Rolnego (ang. Farm Structure Surveys - FSS). Wytyczne Komisji Europejskiej precyzyjnie definiują metodykę obliczania współczynników Standardowej Produkcji.

2.1. Metodyka obliczania SO

W podrozdziale przedstawiono zagadnienia metodyczne stanowiące podstawy obliczania regionalnych współczynników Standardowej Produkcji (SO) dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej w Polsce, według zasad Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych (WTGR) obowiązujących we wszystkich państwach członkowskich od 2010 r.

Standardowa Produkcja

jest to średnia z **5 lat** wartość produkcji określonej działalności produkcji roślinnej lub zwierzęcej uzyskiwana z 1 ha lub od 1 zwierzęcia w ciągu 1 roku, w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcyjnych.

SO odnosi się do 12-miesięcznego okresu produkcji. W przypadku upraw, dla których cykl produkcyjny jest dłuższy niż 12 miesięcy, SO danej działalności została odpowiednio skorygowana do 12-miesięcznego cyklu produkcyjnego (np. szkółki). W przypadku upraw, dla których cykl produkcyjny jest krótszy niż 12 miesięcy (np. sałata pod osłonami), SO danej działalności przeliczona została z uwzględnieniem średniej liczby cykli produkcyjnych w tym okresie. Analogicznie, w przypadku działalności produkcji zwierzęcej, dla których cykl produkcyjny jest dłuższy niż 12 miesięcy – SO danej działalności została odpowiednio skorygowana do 12-miesięcznego cyklu produkcyjnego. W przypadku działalności produkcji zwierzęcej, dla których cykl produkcyjny jest krótszy niż 12 miesięcy (np. tuczniaki o wadze 50 kg i więcej), SO danej działalności przeliczona została z uwzględnieniem średniej liczby cykli produkcyjnych w tym okresie, czyli liczby rzutów przypadających na 1 stanowisko w roku.

W rachunku SO brane są pod uwagę wartości średnie z 5 lat. Pięcioletni okres referencyjny pozwala na ograniczenie wpływu odchyleń wywołanych zmiennością ilościowego i wartościowego rozmiaru produkcji (np. wynikającego ze złej pogody czy zmian cen produktów rolniczych).

¹ Rozdział ten powstał w dużym stopniu na podstawie informacji zawartych w podręczniku metodologicznym (RI/CC 1500 Rev. 3 Typology Handbook. EUROPEAN COMMISSION. Brussels October 2009).

Do identyfikacji zestawu współczynników SO stosuje się czteroznakową datę roczną. Dla przykładu, oznaczenie zestawu SO „2007” informuje, że zestaw współczynników stanowi średnie z pięciu lat tj. 2005-2009. Zatem rok 2007 jest środkowym rokiem okresu referencyjnego dotyczącego SO „2007”.

Współczynniki SO ustalane są na poziomie regionalnym, tj. dla wydzielonych regionów rolniczych, przy czym niektóre kraje unijne nie dzielą swojego terytorium na regiony, uznając obszar całego kraju jako jeden region rolniczy. SO danej działalności rolniczej ma odpowiadać średnim ważonym wartościom osiągniętym w gospodarstwach rolnych zlokalizowanych w danym regionie. Regiony te są stosowane zarówno w przypadku FSS jak i FADN.

Obszar Polski podzielono na cztery dość homogeniczne wewnętrznie regiony FADN (Mapa 2.1-1). Należy pamiętać, że SO musi odzwierciedlać „standardową” sytuację w regionie czy też w kraju w „normalnych” warunkach produkcyjnych. Jeśli w którymś roku cały kraj dotyka epizootia (np. choroba niebieskiego języka), wówczas ten anomalny rok można wyłączyć z kalkulacji SO dla działalności rolniczej, której to dotyczy.

Mapa 2.1-1 Podział Polski na regiony FADN

Źródło: Rozporządzenie Komisji nr 1291/2009 z 18 grudnia 2009 r. dotyczące wyboru gospodarstw przekazujących dane do celów określania dochodów gospodarstw rolnych

Wytyczne Komisji Europejskiej precyzyjnie definiują strukturę wartości produkcji w rachunku SO dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej.

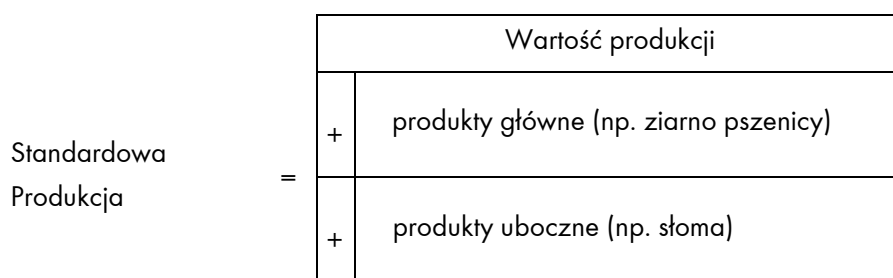
Wartość produkcji z danej działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej obejmuje:

- sprzedaż,
- zużycie w gospodarstwie rolnym,
- zużycie w gospodarstwie domowym,
- zmiany stanu zapasów.

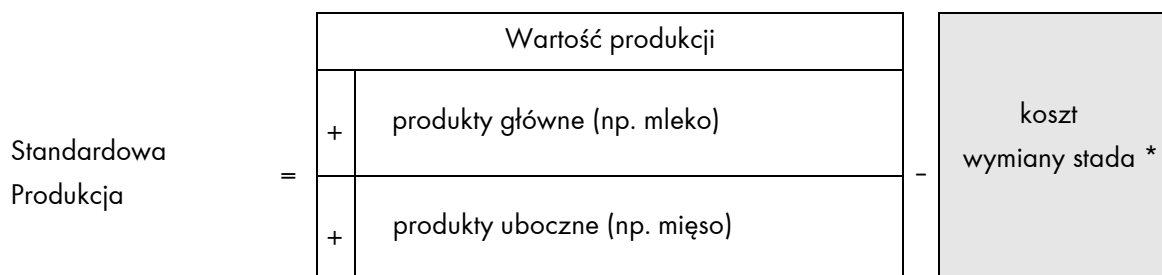
Wartość produkcji danej działalności jest sumą wartości produktu(ów) głównego(ych) i ubocznego(ych). Są one określane według cen netto „loco gospodarstwo” (bez podatku VAT). Zgodnie z podręcznikiem metodologicznym cena „loco gospodarstwo” oznacza cenę produktu bez potrącania kosztów transportu i kosztów marketingowych (kosztów sprzedaży), a zatem jest to cena wyznaczana na terenie gospodarstwa (a nie np. w punkcie skupu lub na targowisku, gdzie produkt należy dowieźć).

Ponadto w wartości produkcji nie są uwzględniane dopłaty bezpośrednie. Przy obliczaniu wartości produkcji w przypadku działalności produkcji zwierzęcej odejmuje się jedynie koszt wymiany stada, czyli koszt stanowiący wartość zwierzęcia, które wchodzi do stada w miejsce zwierzęcia wychodzącego ze stada – zgodnie z programem brakowania wynikającym z okresu użytkowania produkcyjnego zwierząt w danej grupie wiekowej czy technologicznej. Na rysunkach 2.1-1 i 2.1-2 zaprezentowano uogólnione schematy obliczania SO.

Rysunek 2.1-2 Sposób obliczania Standardowej Produkcji dla działalności produkcji roślinnej

Rysunek 2.1-2 Sposób obliczania Standardowej Produkcji dla działalności produkcji zwierzęcej

*np. odpowiednia część wartości jałówki cielnej wchodzącej do stada w miejsce wybrakowanej krowy mlecznej

Standardowa Produkcja z określonej działalności rolniczej obliczana jest z 1 hektara uprawy lub od jednego stanowiska/zwierzęcia. Są jednak wyjątki:

- grzyby jadalne – SO określa się w przeliczeniu na 100 m² powierzchni zajętej pod produkcję,
- drób – SO określa się w przeliczeniu na 100 sztuk,
- pszczoły – SO określa się w przeliczeniu na 1 rój (1 rodzinę pszczelą w ulu).

2.1.1. Metody obliczania współczynników SO

Wytyczne Komisji Europejskiej precyzyjnie definiują sposoby obliczania współczynników SO. Zgodnie z nimi współczynniki SO można obliczyć wykorzystując jedną z metod:

- metodę bezpośredniej obserwacji, czyli metodę, która pozwala z dużą precyzją uchwycić zmiany zachodzące na rynkach poszczególnych produktów rolniczych, zapewniając przy tym większą dokładność obliczeń, a w związku z tym większą wiarygodność prezentowanych wyników. Metoda ta wymaga bez wątpienia specjalistycznej wiedzy z zakresu poszczególnych, często specyficznych rynków rolnych;

- metodę aktualizacji, czyli określenia nowych współczynników SO na bazie poprzedniego zestawu, przy uwzględnieniu wszelkich znaczących zmian, jakie zaszły w danym okresie referencyjnym.

Przynajmniej raz na 10 lat, w momencie gdy BSGR przeprowadzane są w formie Powszechnego Spisu Rolnego (pełnego BSGR), dane źródłowe służące obliczeniu SO odświeżane są przy wykorzystaniu metody bezpośredniej obserwacji. Pomiędzy dwoma Powszechnymi Spisami Rolnymi współczynniki SO są obliczane/aktualizowane zawsze, gdy mają miejsce częściowe BSGR. Wówczas kalkulacja odbywa się albo poprzez metodę bezpośredniej obserwacji, albo przy użyciu metody aktualizacji.

Metoda bezpośredniej obserwacji w ogólnym zarysie zakłada, że w każdym państwie członkowskim dane źródłowe niezbędne do kalkulacji SO należy gromadzić systematycznie w ciągu tego samego okresu referencyjnego, przynajmniej raz na 10 lat. Dla roku BSGR „n” okres referencyjny oznaczany jest rokiem „n-3” i obejmuje 5 kolejnych lat obrachunkowych od roku „n-5” do roku „n-1”. Wspomniane dane źródłowe to:

- ilość produktu głównego (z powierzchni uprawy lub od sztuki zwierzęcia),
- odpowiednie ceny jednostkowe,
- wartość produktu ubocznego,
- koszt wymiany stada w przypadku działalności produkcji zwierzęcej.

Metoda aktualizacji polega na przemnożeniu współczynników SO z poprzedniego okresu referencyjnego przez wskaźnik zmiany wartości SO między nowym pięcioletnim okresem referencyjnym a poprzednim okresem. Wskaźniki zmian ustalane są dla każdej działalności

z uwzględnieniem zróżnicowania regionalnego. Powinny one odzwierciedlać możliwie jak najlepiej ogólne zmiany pomiędzy dwoma pięcioletnimi okresami referencyjnymi w odniesieniu do ilości wytworzonych produktów na jednostkę i ich cen. Wskaźniki zmian stosuje się do wartości SO z poprzedniego okresu referencyjnego wyrażonych w walucie krajowej. Tak obliczone wartości SO należy następnie przeliczyć na euro, stosując kurs wymiany walut ogłoszony przez Eurostat. Pojedynczy wskaźnik zmiany zastosowany w odniesieniu do wartości SO dla różnych działalności rolniczych i ustalony dla całego regionu lub państwa członkowskiego rzadko jest traktowany jako dostatecznie miarodajna metoda aktualizacji.

2.1.2. Procedury obliczania SO

Współczynniki SO obliczane są według następującej procedury:

- Etap 1. Wybór działalności rolniczych, dla których obliczane są współczynniki SO.

Wykazy działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej przygotowywane są na podstawie wykazu działalności (cech), które znalazły się w przeprowadzonych w kraju Badaniach Struktury Gospodarstw Rolnych, a także w oparciu o odpowiednie rozporządzenia Komisji Europejskiej.

- Etap 2. Ustalenie „regionalności” działalności w kontekście obliczanych współczynników SO.

Dla wybranych działalności, opierając się na różnych kryteriach, ustala się liczbę zestawów współczynników SO, które należy obliczyć. Dla warunków polskich mogą być obliczone 4 odrębne zestawy SO dla wydzielonych w kraju regionów lub 1 zestaw odzwierciedlający średnie warunki w całym kraju. Ustalając liczbę zestawów SO bierze się pod uwagę regionalne zróżnicowanie, m.in. powierzchni uprawy poszczególnych działalności w regionach, cen czy stan pogłowia zwierząt. W przypadku działalności, dla których nie stwierdza się różnic regionalnych lub które nie mają większego znaczenia pod względem rolniczym, obliczany jest 1 współczynnik SO odzwierciedlający przeciętne warunki w kraju.

- Etap 3. Opracowanie współczynników SO dla działalności zgodnie z wykazem unijnym (agregacja).

Dla potrzeb typologii gospodarstw rolnych według UE, w kontekście współczynników SO obliczonych dla działalności według krajowego FSS stosuje się wagi wskaźników udziału powierzchni uprawy lub wskaźników udziału pogłowia zwierząt. W rezultacie otrzymuje się zagregowane wartości SO zgodnie z ustalonym przez UE wykazem działalności, akceptowanym przez algorytm WTGR.

Dla celów unijnych analiz, współczynniki SO wyrażane są w euro. W państwach członkowskich nienależących do Unii Gospodarczej i Walutowej współczynniki przeliczane są na euro przy użyciu średnich kursów wymiany walut z okresu referencyjnego, którego dotyczy

dany zestaw SO. Ważne jest, żeby każde państwo członkowskie stosowało tylko i wyłącznie oficjalny kurs euro ogłaszany przez Eurostat.

Przy obliczaniu współczynników istotna jest również kwestia zastosowanych zaokrągleń. Według metodyki UE SO mogą być zaokrąglone do 5 euro, a co najmniej do 1 eurocenta.

2.1.3. Źródła danych

Wiele jest rodzajów źródeł danych, które można wykorzystać do kalkulacji SO. Przy czym należy pamiętać, że nie we wszystkich państwach członkowskich dostępne są wszystkie źródła danych. Podręcznik typologiczny wymienia kilka głównych baz danych (poczynając od tych o najwyższym priorytecie):

- Badania Struktury Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Structure Surveys - Eurostat),
- Ceny zwierząt i produktów zwierzęcych (Agricultural Prices - Eurostat i DG AGRI),
- Produkcja roślinna i zwierzęca (Crop and animal production - Eurostat),
- Administracyjne bazy danych (krajowe i regionalne), np. Zintegrowany System Zarządzania i Kontroli (IACS), System Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt,
- Instytucje naukowe i doradcze (publiczne i prywatne), np. doradcy rolnicy, organizacje producenckie, biura rachunkowe,
- Rachunkowość rolna FADN,
- Rachunki Ekonomiczne dla Rolnictwa (Economic Accounts for Agriculture).

Źródła danych należy dobierać ostrożnie mając na uwadze ich spójność szczególnie w przypadku, gdy wykorzystywanych jest kilka różnych baz danych. Niezbędnym źródłem danych, niekiedy wręcz najważniejszym, jest wiedza ekspercka.

2.1.3.1. Wybrane zagadnienia metodyczne dotyczące działalności produkcji roślinnej

W przypadku **upraw grzybów** (kod FSS - 2.06.01., w Polsce reprezentantem są pieczarki) regionalne SO oblicza się na 100 m² (1 ar) niezależnie od liczby zbiorów, czyli wartość produkcji obejmuje wszystkie kolejne zbiory. W przypadku FSS rejestruje się efektywną powierzchnię uprawną (podłoża, itp.). Jeśli powierzchnia ta użytkowana jest więcej niż raz w ciągu roku, powierzchnia liczona jest tylko raz, podczas gdy w Polskim FADN w tabeli K, zapisywana jest skumulowana powierzchnia wszystkich kolejnych zbiorów. Dlatego też, dla potrzeb FADN współczynnik dla 2.06.01 dzielony jest przez średnią liczbę zbiorów w ciągu roku. W praktyce, do Eurostatu przekazywany jest współczynnik dla grzybów w dwóch postaciach - jedna dla FSS z uwzględnieniem liczby zbiorów w ciągu roku (w Polsce

w przypadku SO „2007” były to 4 zbiory), a druga dla FADN – czyli wartość produkcji po podzieleniu przez 4 zbiory.

W przypadku **sadów i plantacji wieloletnich** roczną produkcję (jeśli to jest konieczne z uwagi na dostępne dane dotyczące plonów) koryguje się o wskaźnik określający stosunek liczby lat zbioru do liczby lat uprawy (od nasadzenia do likwidacji plantacji). Współczynniki SO „2007” dotyczące poszczególnych rodzajów sadów i plantacji wieloletnich w Polsce odnoszą się do upraw plonujących w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcyjnych, przy czym plony ważone powstały, najprościej mówiąc, z podzielenia zbioru przez powierzchnię danego rodzaju sadu czy plantacji. Zatem w ten sposób obliczony plon uwzględnia również te sady i plantacje, które są w okresie inwestycyjnym i likwidacyjnym.

Ważne jest również poprawne rozumienie, co kryją w sobie współczynniki SO „2007” dla następujących działalności FSS:

- **Warzywa, melony i truskawki w płodozmianie z uprawami rolnymi (w tym pod niskimi osłonami)** [kod FSS - 2.01.07.01.01.]
- **Warzywa, melony i truskawki w płodozmianie z uprawami ogrodniczymi (w tym pod niskimi osłonami)** [kod FSS - 2.01.07.01.02.]

SO dla kodu 2.01.07.01.01. uwzględnia wspomniane wyżej ziemiopłody uprawiane w płodozmianie z uprawami rolnymi (np. zbożami, ziemniakami, rzepakiem) w otwartym polu, a także gdy stosuje się przykrycie upraw niską folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo, bądź na stałe w danym sezonie wegetacji. SO dla kodu 2.01.07.01.02. natomiast, uwzględnia wspomniane wyżej ziemiopłody uprawiane w płodozmianie z uprawami ogrodniczymi (np. poszczególnymi gatunkami warzyw: kapustą, pomidorami, ogórkami itp.) w otwartym polu, jak i pod niską folią (poniżej 1,5 m w szczycie), stosowaną okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji.²

Zgodnie z metodyką **ogródki przydomowe** [kod FSS - 2.02.] nie są wyceniane przy obliczaniu SO gospodarstwa, ponieważ produkcja jest w głównej mierze przeznaczana na spożycie własne rolnika i jego rodziny, a nie na sprzedaż.

Jeśli chodzi o **uprawy na cele energetyczne**, to w świetle WTGR nie istnieją oddzielne współczynniki SO dla tego typu upraw. Powierzchnie upraw tych roślin są uwzględniane w powierzchni upraw odpowiednich produktów pod odpowiednimi kodami FSS od 2.01. do 2.04., a zatem nie wydziela się upraw energetycznych na cele WTGR, czyli powierzchnia rzepaku na cele energetyczne jest uwzględniana w powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku [kod FSS - 2.01.06.04.].

---

² Instrukcja dla rachmistrza spisowego w sprawie wypełniania formularza do powszechnego spisu rolnego oraz badania metod produkcji rolnej w 2010 r., GUS, Warszawa 2010.

W przypadku typologii z zastosowaniem SO (zgodnie z metodyką unijną) zaniechano rozpoznawania bilansu powierzchni paszowej w sytuacji utrzymywania w GR zwierząt trawożernych (co miało miejsce w przypadku WTGR przy użyciu SGM), przy czym wszystkie **produkty własne nietowarowe**³ muszą być koniecznie wycenione w gospodarstwie rolnym bez względu na fakt, czy są sprzedawane czy nie. Istnieją jednak bariery w wycenie pasz objętościowych, szczególnie pastwisk, z uwagi na to, że rzadko pasze te są przedmiotem obrotu rynkowego. Wartość np. traw polowych na zielonkę, czy też łąk i pastwisk można więc określić w odniesieniu do ceny innej paszy objętościowej, np. ceny siana. W tym przypadku należy wziąć pod uwagę zawartość suchej masy i wartość pokarmową siana. Ponadto, cena siana często uwzględnia koszty prasowania i transportu z pola, w takiej sytuacji cenę tę należy zredukować o wspomniane koszty. Jeśli jednak nie ma rynku siana w danym państwie członkowskim, można odnieść się do innej paszy objętościowej, której rynek istnieje np. jęczmienia paszowego.

Inną metodą wyceny produktów nietowarowych jest szacunek na podstawie kosztów ich wytworzenia, czyli wartości nakładów w postaci nawozów, nasion itp.

Metodę wyceny produktów nietowarowych każde państwo unijne dobiera w miarę dostępności danych, a po obliczeniu współczynników SO dla tych działalności może dokonać porównania z wartościami otrzymanymi w innym państwie UE (przede wszystkim z krajami/regionami sąsiadującymi lub z obszarami o podobnych uwarunkowaniach rynkowych). Ponadto poprawność obliczonych współczynników SO dla produktów nietowarowych można również zweryfikować na podstawie wyników klasyfikacji gospodarstw rolnych. Ważne jest, aby wartość tych współczynników nie była relatywnie zbyt wysoka, co w przeciwnym razie mogłoby doprowadzić do „zniekształcenia” wyników klasyfikacji gospodarstw według typów rolniczych i wielkości ekonomicznej.

2.1.3.2. Wybrane zagadnienia metodyczne dotyczące działalności produkcji zwierzęcej

Przy obliczaniu współczynników SO w przypadku działalności produkcji zwierzęcej, wartość produkcji obejmuje takie **produkty główne** jak mięso, mleko i jaja oraz **produkty uboczne** takie jak cielęta, wełnę czy pierze. Nie uwzględnia się natomiast wartości obornika i gnojowicy.

W terminologii unijnej spotykane są pojęcia: „**inny produkt główny**” i „**produkt uboczny**”. Nie są one zdefiniowane wprost w metodologii unijnej, warto więc tej kwestii poświęcić nieco uwagi. Otóż zgodnie z założeniami KE, różnica między innym produktem

---

³ Pastewne rośliny okopowe i kapustne (z wyjątkiem upraw nasiennych) [kod FSS 2.01.05], Trawy w uprawie polowej na zielonkę [kod FSS 2.01.09.01], Kukurydza na zielonkę [kod FSS 2.01.09.02.01], Strączkowe na zielonkę [kod FSS 2.01.09.02.02], Pozostałe uprawy pastewne na zielonkę [kod FSS 2.01.09.02.99], łąki i pastwiska trwałe, z wyjątkiem nieuprawianych terenów do wypasu [2.03.01], Nieuprawiane tereny do wypasu [kod FSS 2.03.02], łąki i pastwiska trwałe wyłączone z produkcji, do których przysługują dopłaty [kod FSS 2.03.03].

głównym a produktem ubocznym może być trudna do uchwycenia. Za produkt główny uważa się ten z najwyższą wartością (np. mleko w przypadku krów mlecznych). Według interpretacji unijnej, inny produkt główny to produkt, którego wartość jest zbliżona do wartości produktu głównego (np. cielę na mieszaną rasę mleczno-mięsną, gdzie główny produkt to mleko). Jednakże, w zależności od wartości cielęcia, może to być też rozpatrywane jako produkt uboczny. Generalnie rzecz biorąc, w przypadku zwierząt płci żeńskiej, takich jak krowy mleczne czy owce maciorki, wartość mięsa wybrakowanego zwierzęcia traktuje się jako produkt uboczny. To pozwala wysunąć wniosek, że produkty uboczne produkcji zwierzęcej mogą być „wymieszane” z innymi produktami głównymi. W przypadku polskich współczynników SO „2007” przekazanych do Eurostatu wartości zwierząt wybrakowanych zostały ujęte w produktach ubocznych, jako że żaden z produktów nie dorównywał wartościowo produktowi głównemu. W przypadku pszczoł produktem głównym jest miód, produktami ubocznymi: wosk, kit pszczeli, mleczko pszczele.

W przypadku zwierząt, a w szczególności **bydła**, działalności są podzielone według poszczególnych kategorii wiekowych. Produkcja odnosi się do wartości przyrostu zwierząt w czasie przebywania w danej grupie. Innymi słowy, produkcja koresponduje z różnicą pomiędzy wartością zwierzęcia w momencie opuszczania przez niego grupy a jego wartością w momencie wejścia do danej grupy (wartość wymiany stada). Dla przykładu, wartość SO na 1 krowę mleczną pomniejszana jest o wartość 1/5 jałówki cielnej wchodzącej za wybrakowaną część krowy mlecznej (zakładając 5-letni okres użytkowania krowy mlecznej). Krok ten jest celowy, a mianowicie zapobiega podwójnemu liczeniu zwierząt w wartości produkcji.

Należy też dodać, że wartość poszczególnych grup bydła jest wypadkową zwierząt z sektora mlecznego oraz mięsnego, z przeznaczeniem zarówno do dalszego chowu jak i do uboju.

Wszystkie ceny zastosowane w kalkulacji SO dla działalności produkcji zwierzęcej w roku „n” odpowiadają cenom występującym w roku „n”. Jest to uproszczenie rachunku pozwalające jednocześnie uniknąć wpływu inflacji na ceny zwierząt w momencie ich wejścia do danej grupy. Np. wartość krowy mlecznej w roku 2005 powinna zostać wyliczona przy użyciu cen jałówek cielnych pochodzących także z 2005 roku.

Ceny płacone rolnikom mogą różnić się od cen statystycznych, ponieważ niektóre koszty marketingowe, jak koszty transportu czy podatki, są odejmowane przez rzeźnie od ceny poubojowej. Przy opracowywaniu współczynników SO, tych możliwych kosztów marketingowych czy kosztów sprzedaży nie należy odejmować, ponieważ SO odnosi się do produkcji wycenionej w cenach „loco gospodarstwo”.

Ważnym spostrzeżeniem jest to, że w przypadku działalności produkcji zwierzęcej składających się na bydło nie ma często odpowiedniego dopasowania pomiędzy badaną

pozycją (grupą zwierząt) a produktem towarowym. Na przykład duży odsetek jałówek nie jest przeznaczany do uboju. System związany z chowem bydła jest złożony, przedstawiono go na rysunku 2.1.3.2-1, który obrazuje cały sektor bydła (z użyciem kodów FSS i FADN). Rysunek ten prezentuje zmiany w kategoriach bydła według wieku, płci i końcowego przeznaczenia zwierząt. Jedna kategoria zwierząt w FSS może odpowiadać różnym kategoriom zwierząt w FADN; z tego względu SO jest średnią ważoną wartości tych różnych kategorii zwierząt. Na przykład bydło poniżej 1 roku życia obejmuje samce i samice, jak również cielęta opasowe oraz do dalszego chowu. Poza tym dla kategorii bydła (z wyjątkiem krów) nie jest rozróżniane ukierunkowanie (mleczne czy mięsne). Dlatego też SO jest średnią ważoną z wartości zwierząt utrzymywanych dla mleka i mięsa.

Ważnym krokiem w kalkulacji SO dla poszczególnych grup bydła jest określenie procentowego udziału zwierząt podzielonych ze względu na ich przeznaczenie. Bardzo pomocne jest ustalenie długości cykli produkcyjnych dla każdej kategorii zwierząt.

„Byczki i jałówki poniżej 1 roku” [kod FSS - 3.02.01.]

Współczynnik SO powinien odzwierciedlać tylko wartość cieląt utrzymywanych w gospodarstwie rolnym bez krów i dodatkowo wartość cieląt urodzonych w gospodarstwie. Z tego względu, ważenie według kategorii współczynnika SO dla cieląt powinno odzwierciedlać przeciętną sytuację w całym regionie dla wszystkich gospodarstw, gdzie cielęta są utrzymywane bez matek, od momentu ich zakupu do ukończenia 1 roku życia.

Należy zaznaczyć, że liczba cieląt, które mają zostać wycenione w gospodarstwie, ustalana jest jako różnica pomiędzy całkowitą liczbą krów (mlecznych i pozostałych), a całkowitą liczbą cieląt poniżej 1 roku życia. Niemożliwym jest rozróżnienie na podstawie dostępnych informacji cieląt z sektora mlecznego i cieląt pozostałych (zwykle od krów mamek).

Końcowa wartość SO dla byczków i jałówek poniżej 1 roku jest średnią ważoną z następujących grup zwierząt (utrzymywanych bez matek):

- cieląt płci męskiej i żeńskiej
- cieląt z sektora mięsnego i mlecznego
- cieląt do dalszego chowu lub ubijanych przed ukończeniem 1 roku życia.

Wartość cieląt ubijanych przed ukończeniem 1 roku życia jest obliczana jako:

- wartość w momencie uboju
- minus koszt wymiany stada (wartość cielęcia w momencie zakupu)
- pomnożone przez liczbę żywych cieląt utrzymywanych w ciągu roku na 1 stanowisku.

Wartość cieląt do dalszego chowu jest średnią ważoną z:

Młode byczki Woły Jałówki do dalszego chowu Jałówki opasowe	}	* cena „loco gospodarstwo” - wartość zakupu	*	1/ długość cyklu produkcji nego w latach	*	wskaźnik udziału (w %)
--	---	---	---	---	---	------------------------------

„Krowy mleczne” [kod FSS - 3.02.06.]

„Pozostałe krowy” [kod FSS - 3.02.99.]

Wartość współczynnika SO dla krów mlecznych powinna odzwierciedlać przeciętną sytuację w całym regionie dla wszystkich gospodarstw rolnych utrzymujących krowy mleczne. W tym przypadku produkcja obejmuje wartość mleka i wartość cieląt w wieku 1 roku (jeżeli utrzymywane są w gospodarstwie) lub wartość sprzedawanych cieląt (jeżeli sprzedawane są przed ukończeniem 1. roku życia).⁴

Współczynnik SO dla krów mlecznych jest pochodną następujących obliczeń:

Wartość mleka

+ wartość cielęcia (w wieku poniżej 1 roku lub w chwili sprzedaży)

+ [wartość (zwierzę wybrakowane – jałówka cielna) * współczynnik wymiany stada]

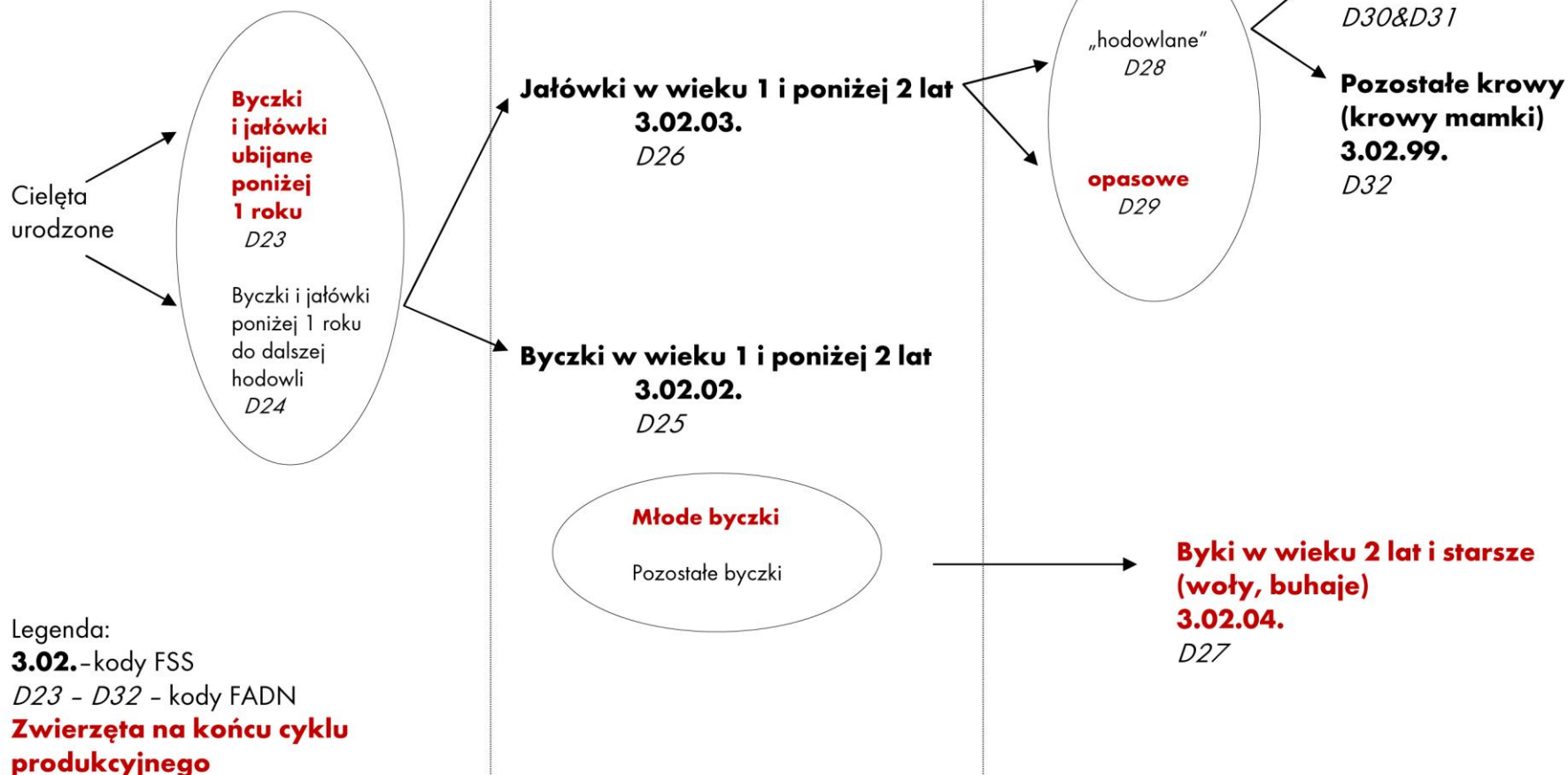
Cena mleka jest średnią regionalną ceną mleka o standardowej jakości przed potrąceniem jakichkolwiek kosztów sprzedaży czy transportu. Nie należy uwzględniać dopłat czy kar związanych z jakością surowca. W oparciu o wiedzę ekspercką cena może zostać zwiększona, jeżeli w gospodarstwach w danym regionie wytwarzane są liczne produkty o wysokiej wartości dodanej (produkty przetworzone). Pomimo, że w rachunku SO nie uwzględnia się wartości produktów powstałych w wyniku przetwórstwa (takich jak ser, śmietana, masło i inne produkty mleczne), to wartość samego mleka może być nieco wyższa z tytułu zużycia go do produkcji produktów mlecznych. Wartość mleka jest równa średniej wydajności pomnożonej przez cenę „loco gospodarstwo”.

Ustalając wartość cielęcia poniżej 1 roku dla potrzeb współczynnika dla krowy mlecznej, może być użyta taka sama metoda jak przy kalkulacji współczynnika dla byczków i jałówek poniżej 1 roku (patrz powyżej), jednakże wagi dotyczące przeznaczenia muszą być odpowiednio dostosowane. Analizując zwierzęta mleczne, może być zastosowany wyższy udział zwierząt płci żeńskiej w ramach wymiany stada, a końcowe przeznaczenie zwierząt płci męskiej i ceny są zwykle inne niż dla ras mięsnych. W odróżnieniu od współczynnika dla byczków i jałówek poniżej 1 roku [kod FSS - 3.02.01.], w przypadku SO dla krów mlecznych nie odejmuje się wartości nowonarodzonych cieląt. W regionie, gdzie większość cieląt pochodzących od krów mlecznych jest sprzedawana w pierwszych tygodniach życia, produkcja z cieląt zawarta we współczynniku SO dla krów mlecznych ogranicza się do wartości cieląt nowonarodzonych. Jednakże należy uwzględnić wartość młodych cieląt płci żeńskiej utrzymywanych dla celów odnowy stada krów mlecznych.

---

⁴ Wartość cielęcia w wieku do 1 roku dodawana jest do wartości krowy i wyceniana jest w gospodarstwie tylko nadwyżka cieląt (liczba cieląt pomniejszona o liczbę krów).

Rysunek 2.1.3.2-1 Sektor bydła
Byczki i jałówki poniżej
1 roku
3.02.01.

Źródło: na podstawie RI/CC 1500 Rev. 3 Typology Handbook. EUROPEAN COMMISSION. Brussels October 2009.

Przy kalkulacji wartości cieląt zawartej w wartości krów mlecznych należy również wziąć pod uwagę poniższe punkty:

- cielność (całkowita liczba cieląt żywo urodzonych podzielona przez całkowitą liczbę zainseminowanych samic),
- upadki cieląt (całkowita liczba cieląt, które przeżyły 1 miesiąc podzielona przez całkowitą liczbę cieląt urodzonych),
- okres laktacji (czas pomiędzy dwoma wycieleniami).

Wartość zwierzęcia wybrakowanego w rachunku SO dla krów mlecznych to waga pomnożona przez cenę za kilogram. Wartość wybrakowanej krowy mierzona jest produkcją mięsa od krowy. Wartość ta jest odpowiednio rozłożona na liczbę lat użytkowania zwierzęcia. Cena powinna odpowiadać cenie „loco gospodarstwo”.

Wreszcie w rachunku SO dla krów mlecznych odejmowana jest wartość jałówek cielnych w celu ujęcia kosztu wymiany stada. Jałówka jest to samica bydła przed pierwszym wycieleniem. W niektórych krajach jałówki cielne znajdują się w obrocie rynkowym. W przypadku braku rynku na jałówki cielne, ich cena musi być oszacowana.

Wartość zwierzęcia wybrakowanego oraz wartość wymiany stada dzielona jest przez średnią liczbę laktacji, co jest równoznaczne z pomnożeniem przez wskaźnik wymiany stada (brakowania). Wartość jałówki cielnej jest często wyższa niż wartość wybrakowanej krowy mlecznej. Z tego powodu można oczekiwać, że ta część kalkulacji będzie ujemna.

Pozostałe kategorie bydła

Wyceniając krowy mamki dla potrzeb współczynnika dla pozostałych krów [kod FSS - 3.02.99.] może zostać użyta ta sama metoda co przy krowach mlecznych.

Przy obliczaniu współczynników SO dla pozostałych kategorii bydła należy pamiętać, że każdy współczynnik jest średnią ważoną z różnych kategorii zwierząt zgodnie z ich końcowym przeznaczeniem. Na przykład, współczynnik SO dla jałówek w wieku 1-2 lat [kod FSS - 3.02.03.] jest średnią ważoną wartości jałówek przeznaczonych do dalszego chowu lub jałówek opasowych i kilku jałówek ubijanych przed osiągnięciem wieku 2 lat.

W końcowej wartości zwierząt z pozostałych grup bydła należy uwzględnić upadki dorosłych zwierząt. W przypadku SO dla krów mlecznych [kod FSS - 3.02.06.] oraz dla pozostałych krów [kod FSS - 3.02.99.], upadki są już wzięte pod uwagę we wskaźniku wymiany stada.

Do obliczania wartości zwierząt metodyka unijna dopuszcza różne sposoby kalkulacji:

1. Wartość może zostać obliczona na podstawie rocznego przyrostu, tj. wagi na końcu cyklu produkcyjnego (lub wagi ubojowej) pomniejszonej o wagę na początku cyklu produkcyjnego; tak uzyskany wynik należy pomnożyć przez cenę „loco gospodarstwo”.

LUB

2. Można obliczyć wartość zwierzęcia na końcu cyklu produkcyjnego (produktu wyjściowego) i rozłożyć odpowiednio na długość cyklu produkcyjnego (wartość ubojowa pomniejszona o wartość zwierzęcia nowonarodzonego); tak uzyskany wynik należy podzielić przez długość cyklu produkcyjnego w latach.

LUB

3. W regionach, gdzie gospodarstwa specjalizują się w opasie bydła, interesujące może być spojrzenie na wartość zwierzęcia na końcu cyklu produkcyjnego, pomniejszoną o wartość w momencie odsadzenia od matki i wtedy długość procesu produkcji jest ograniczona do okresu opasu.

Wybór spośród różnych sposobów wyceny zwierząt zależy w głównej mierze od dostępności danych i od sektora bydła funkcjonującego w danym regionie. Należy jednak pamiętać o konieczności odjęcia kosztu wymiany stada, jeśli wymaga tego zastosowany sposób kalkulacji.⁵

Dla przykładu, wartość SO dla byczków w wieku 1 i poniżej 2 lat [kod FSS - 3.02.02.] jest średnią ważoną wartości młodych byczków ubijanych poniżej 2. roku życia i opasowego bydła męskiego utrzymywanego jako woły lub do dalszego chowu na buhaje.

Młody byczek jest produktem końcowym; jego wartość można wyliczyć wybierając jedną z poniższych opcji:

1. $\{(waga\ ubojowa - waga\ w\ wieku\ 1\ roku) * cena\ „loco\ gospodarstwo”\ młodego\ byczka\}$
* liczba młodych byczków na 1 stanowisku w ciągu roku,
2. $\{(waga * cena\ „loco\ gospodarstwo”\ młodego\ byczka) - wartość\ wymiany\ stada\}$
/ długość cyklu produkcyjnego w latach,
gdzie „wartość wymiany stada” to wartość nowonarodzonego cielęcia,
3. $\{(waga * cena\ „loco\ gospodarstwo”\ młodego\ byczka) - wartość\ wymiany\ stada\}$
/ długość cyklu opasowego w latach,
gdzie „wartość wymiany stada” to wartość cielęcia w momencie odsadzenia od matki.

---

⁵ Jeśli współczynnik SO obliczany jest w oparciu o roczny przyrost, wówczas nie należy odejmować kosztu wymiany stada.

Wartość opasowego bydła męskiego utrzymywanego jako wół może być liczona w ten sam sposób:

1. $\{(waga \text{ w wieku 2 lat} - waga \text{ w wieku 1 roku}) * \text{cena „loco gospodarstwo” 2-letniego woła}\}$,
2. $\{(waga * \text{cena „loco gospodarstwo” woła}) - \text{wartość wymiany stada}\} / \text{długość cyklu produkcyjnego w latach}$,
gdzie „wartość wymiany stada” to wartość nowonarodzonego cielęcia,
3. $\{(waga * \text{cena „loco gospodarstwo” woła}) - \text{wartość wymiany stada}\} / \text{długość cyklu opasowego w latach}$,
gdzie „wartość wymiany stada” to wartość cielęcia w momencie odsadzenia od matki.

Ostateczna wartość współczynnika SO dla byczków w wieku 1 i poniżej 2 lat [kod FSS - 3.02.02.] jest średnią ważoną z dwóch powyższych wartości zgodnie z udziałem młodych byczków i przyszłych wołów w tej kategorii wiekowej w danym regionie.

„Prosięta o wadze do 20 kg” [kod FSS – 3.04.01.]

Współczynnik SO dla prosiąt obliczany jest na 1 sztukę. Wartość ta powinna odzwierciedlać produkcję prosiąt utrzymywanych w gospodarstwie bez macior. Wartość prosiąt powinna być podzielona przez długość produkcji prosiąt w latach, aby pokryć dwunastomiesięczny okres produkcji. Zgodnie z zasadami WTGR, jeżeli w gospodarstwie rolnym są maciory wówczas prosięta nie są wyceniane, ponieważ wartość prosiąt jest już wliczona w wartość macior.

„Lochy do dalszego chowu o wadze 50 kg i więcej” (maciory) [kod FSS - 3.04.02.]

Współczynnik SO dla macior oblicza się następująco:

$(\text{Wartość lochy w momencie uboju} - \text{wartość w momencie rozpoczęcia prośności}) / \text{liczba lat użytkowania}$
+ wartość prosiąt

Współczynnik ten obejmuje lochy przeznaczone do dalszego chowu, bez względu na to, czy już się wyprosiła czy nie. Wartość prosiąt uwzględniona w obliczeniach powyżej odpowiada liczbie prosiąt od maciory w ciągu roku pomnożonej przez cenę sprzedaży prosiąt.

„Pozostała trzoda chlewna” [kod FSS - 3.04.99.]

Działalność ta obejmuje tuczniki i knury. Knury nie mają istotnego znaczenia w świetle produkcji rolniczej, dlatego też współczynnik SO dla pozostałej trzody chlewnej może być obliczany jako wartość samych tuczników.

Współczynnik SO dla tuczników oblicza się następująco:

(Wartość tuczniaka w momencie uboju - wartość prosięcia) * liczba tuczników wyprodukowanych w ciągu roku na 1 stanowisku

„Pozostałe owce” [kod FSS - 3.03.01.99.]

„Pozostałe kozy” [kod FSS - 3.03.02.99.]

Wartość pozostałych owiec/kóz jest średnią ważoną jagniąt/koźląt utrzymywanych w gospodarstwie bez matek⁶ oraz pozostałych owiec/kóz na ubój a także tryków/koźłów. Tryki/koźły mają małe znaczenie w produkcji rolniczej, zatem współczynniki SO dla pozostałych owiec/kóz może ograniczać się do wartości jagniąt/koźląt. Należy pamiętać, że wartość SO musi być skorygowana w sposób pokrywający dwunastomiesięczny okres produkcji.

Współczynnik SO dla pozostałych owiec i pozostałych kóz oblicza się jak poniżej:

(Wartość w momencie uboju - wartość zwierząt nowonarodzonych) / cykl produkcyjny w latach.

„Owce maciorki” [kod FSS - 3.03.01.01.]

„Kozy, samice hodowlane” [kod FSS - 3.03.02.01.]

Działalność „owce maciorki” obejmuje jagnięta do dalszego chowu oraz wybrakowane owce maciorki. Analogicznie w przypadku „kóz, samice hodowlanych”. Jeżeli w gospodarstwie występują matki owcze/kozy samice do dalszego chowu wówczas nie należy uwzględniać pozostałych owiec [kod FSS - 3.03.01.99.]/pozostałych kóz [kod FSS - 3.03.02.99.]. Współczynnik obejmujący zwierzęta płci żeńskiej do dalszego chowu powinien odzwierciedlać przeciętną sytuację w całym regionie dla wszystkich gospodarstw utrzymujących matki owcze lub kozy samice. Produkcja zawiera wartość opasanych jagniąt/koźląt (jeżeli są przedmiotem opasu w gospodarstwie) lub wartość nowonarodzonych jagniąt/koźląt (jeżeli są przedmiotem opasu w innym gospodarstwie).

Współczynnik SO dla owiec maciorek i kóz, samic hodowlanych oblicza się jak poniżej:

(Wartość w momencie uboju - wartość w momencie pierwszego wykocenia) / liczba lat użytkowania

+ wartość opasanych jagniąt/koźląt

+ wartość pozostałych produktów (mleko, wełna)

Drób

Podobnie jak w przypadku innych zwierząt, działalność rolnicza związana z chowem drobiu może obejmować wiele kategorii. Produktem głównym kur niosek są jaja, a kurczęta

---

⁶ Jeżeli w gospodarstwie rolnym są samice owiec/kóz, wartość jagniąt/koźląt uwzględniona jest w całkowitej wartości produkcji samicy owcy/kozy.

stanowią główny produkt kur wylęgowych. Kurczęta nie są jednak wyceniane, ponieważ według metodyki unijnej zaliczane są do pozostałych zwierząt. Jest to kategoria zwierząt, w przypadku której liczba sztuk nie jest zbierana w badaniach FSS ani nie jest gromadzona informacja o średniej liczbie w FADN.

„Pnie pszczele” [kod FSS – 3.07.]

Produktem głównym wytwarzanym przez pszczoły jest miód. Natomiast produktami ubocznymi są: wosk, mleczko pszczele, itp. Należy podkreślić, że w rachunku współczynnika SO dla pni pszczelich nie jest odejmowany koszt wymiany stada (jak to jest w przypadku innych działalności produkcji zwierzęcej), bowiem SO koncentruje się na produkcji.

2.2. Współczynniki SO „2007”

Dotychczas w Zakładzie Rachunkowości Rolnej IERiGŻ-PIB opracowano regionalne zestawy współczynników Standardowej Produkcji o następujących identyfikatorach:

- „2004” (średnie z lat 2003-2005),
- najbardziej aktualny zestaw „2007” (średnie z lat 2005-2009) przedstawiony w niniejszej publikacji.

Zestaw współczynników SO „2007” z pięcioletniego okresu referencyjnego jest pierwszym klasycznym zestawem współczynników obliczonym według zasad WTGR obowiązujących od 2010 roku. Został opracowany przy udziale ekspertów Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach Państwowego Instytutu Badawczego, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego oraz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego.

Współczynniki SO „2007” ustalono dla działalności produkcji rolniczej występujących w Polsce (patrz Tabele: 2.3-1 i 2.3-2), zgodnie z listą działalności objętych wspólnotowymi Badaniami Struktury Gospodarstw Rolnych 2010, które w 2010 roku miały formę Powszechnego Spisu Rolnego (PSR). Dla tych działalności obliczono uszczegółowione współczynniki SO.

W Polsce regionalne współczynniki SO „2007” opracowano według założeń metody bezpośredniej obserwacji. Metoda ta pozwala z większą precyzją uchwycić zmiany zachodzące na rynkach poszczególnych produktów rolniczych, zapewniając przy tym większą dokładność obliczeń, a w związku z tym większą wiarygodność prezentowanych wyników.

Przyjęte do obliczeń dane ilościowe i wartościowe odzwierciedlają możliwie najwierniej średnie warunki dla poszczególnych 4 regionów bądź dla całego kraju (w zależności od znaczenia gospodarczego danej działalności). Należało obliczyć średni ważony plon (ilość) i określić cenę „loco gospodarstwo”. Średnia cena sprzedaży w regionie lub w kraju odzwierciedla w miarę możliwości warunki cenowe w skupie i w obrocie targowiskowym. Średni

ważony plon upraw powstał z poszczególnych składników rozdysponowania, czyli sprzedaży, zużycia w gospodarstwie rolnym (np. na pasze), zużycia w gospodarstwie domowym i zmian w zapasach. W przypadku warzyw i owoców zastosowano podział plonu na rynek świeżych płodów i do przetwórstwa, czy też na I i II gatunek (biorąc pod uwagę jakość). Działalności produkcji zwierzęcej obejmują ogólnie rzecz biorąc produkcję: żywca, mleka, cieląt, prosiąt, jagniąt, koźląt, wełny, jaj konsumpcyjnych i wylęgowych, pierza i piór, skóry, miodu, wosku, kitu pszczelego.

Liczbę regionalnych współczynników SO „2007” (4 regionalne lub 1 dla całego kraju) uzależniono dostępnością danych GUS, jak również opiniami ekspertów zewnętrznych. Odniesieniem były powierzchnia uprawy i stan pogłowia zwierząt w poszczególnych regionach, zróżnicowanie cen produktów, itp.

W przypadku niektórych działalności produkcji rolniczej brak było dostępnych danych GUS, które wskazywałyby na różnice w poziomie intensywności produkcji w poszczególnych regionach. W takiej sytuacji zdecydowano, że będzie obliczany 1 współczynnik SO dla całego kraju, który będzie identyczny dla wszystkich regionów.

W rachunku SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej nietowarowej, wartość produkcji obliczono według cen, wyrażonych w ekwiwalencie jęczmienia paszowego. Podstawą rachunku była relatywna wartość pokarmowa produktów własnych nietowarowych odniesiona do wartości pokarmowej jęczmienia paszowego (patrz Tabela 2.2-1). Cena jęczmienia to średnia cena w skupie według danych GUS w latach 2005-2009. Ekwiwalenty jęczmienia paszowego wykorzystywane są również do wyceny wartości zapasów produktów własnych nietowarowych w rachunkowości prowadzonej w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN).

W sprawozdaniach metodycznych z opracowania współczynników SO „2007”, będących obok współczynników innym ważnym materiałem, należało wskazać wykorzystane źródła danych. W przypadku polskich SO eksperci wykorzystali następujące źródła danych:

- a) Statystyka publiczna (GUS),
- b) Rachunkowość rolna,
- c) Ośrodki Doradztwa Rolniczego,
- d) Wyższe uczelnie,
- e) instytuty badawczo-naukowe (np. IERiGŻ-PIB),
- f) Publikacje naukowe, akty prawne, inne opracowania,
- g) Instytucje i związki branżowe (np. Polski Związek Hodowców i Producentów Bydła Mięsnego, Krajowa Rada Drobiarstwa, Polski Związek Pszczelarski),

- h) Pozostałe instytucje publiczne (MRiRW np. Zintegrowany System Rolniczej Informacji Rynkowej, ARiMR, ARR, firmy ubezpieczeniowe),
- i) Wiedza i opinie ekspertów,
- j) Inne (np. informacje zaczerpnięte od hodowców).

Tabela 2.2.-1 Ekwiwalenty jęczmienia paszowego zastosowane w kalkulacji SO „2007” dla produktów własnych nietowarowych

Działalności produkcji roślinnej nietowarowej wg SO „2007”	Ekwiwalenty (w dt jęczmienia paszowego)
Okopowe pastewne - buraki pastewne	0,1
Inne okopowe pastewne (np. marchew pastewna, brukiew, kapusta pastewna itp.)*	0,1
Trawy polowe na zielonkę	0,144
Kukurydza na zielonkę	0,144
Strączkowe pastewne na zielonkę	0,144
Motylkowe pastewne na zielonkę (koniczyna i lucerna)	0,144
Inne pastewne na zielonkę (np. zboża, rzepak i rzepik, słonecznik, facelia itp.)	0,144
Łąki i pastwiska trwałe utrzymywane w dobrej kulturze rolnej, z wyjątkiem nieuprawianych terenów do wypasu oraz łąk i pastwisk wyłączonych z produkcji podlegających dopłatom	0,144
Pastwiska trwałe utrzymywane w dobrej kulturze rolnej - nieuprawiane tereny do wypasu	0,144

*Normatywny ekwiwalent dla marchwi pastewnej wynosi 0,15 dt jęczmienia paszowego, dla pozostałych produktów z grupy innych okopowych pastewnych jest to 0,1 dt; ponieważ SO „2007” jest obliczony dla 1 produktu nietowarowego będącego reprezentantem całej wspomnianej grupy produktów nietowarowych, zdecydowano o ujednoczeniu ekwiwalentu dla całej grupy innych okopowych pastewnych na poziomie 0,1 dt.

Źródło: Na podstawie publikacji „Normy żywienia zwierząt gospodarskich”. Praca zbiorowa pod red. prof. dr Rajmunda Rysia, Wydanie VIII, PWRiL, Warszawa 1981.

W celu konwersji wartości współczynników SO „2007” z PLN na EUR, zastosowano ogłoszony przez Eurostat oficjalny kurs wymiany euro, tj. 1 EUR = 3,90916 PLN. We WTGR stosowane są wartości współczynników zaokrąglone do 1 grosza, a po przeliczeniu na euro do 1 eurocenta. W publikacji zaprezentowano jednak tabele z wartościami zaokrąglonymi do pełnych złotych.

Obliczone szczegółowe współczynniki SO w liczbie 123 bez współczynników zerowych (patrz podrozdział 2.3) zostały zagregowane w mniejszym lub większym stopniu do pozycji FSS, czyli kodów wg listy unijnej. Dla przykładu: obliczono współczynniki dla polskich działalności, tj. dla pszenicy ozimej oraz pszenicy jarej oddzielnie, następnie zagregowano je do pozycji FSS „Pszenica zwyczajna i orkisz” [kod FSS - 2.01.01.01.]. Aktualna lista

działalności produkcji rolniczej, dla których obliczono regionalne współczynniki SO „2007” według unijnych kodów FSS zawarta została w podrozdziale 2.4.

2.3. Współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej występujących w Polsce

W tabeli 2.3-1 przedstawiono regionalne współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla zidentyfikowanych w Polsce działalności produkcji roślinnej (w tym ogrodniczej i roślinnej nietowarowej) i zwierzęcej.

Wykaz działalności, dla których ustalono szczegółowe współczynniki SO „2007” jest zgodny z wykazem działalności objętych Powszechnym Spisem Rolnym w 2010 roku. Było to również w pewnym stopniu uwarunkowane dostępnością informacji na temat danej działalności produkcji rolniczej.

Przy opracowywaniu współczynników SO „2007” wzięto też pod uwagę regionalne zróżnicowanie poszczególnych działalności, między innymi pod względem powierzchni uprawy, poziomu intensywności produkcji, stanu pogłowia zwierząt czy zróżnicowania cen. W przypadku działalności, które nie miały większego znaczenia pod względem rolniczym (np. króliki, samice hodowlane) lub dla których nie stwierdza się znacznych różnic regionalnych (np. uprawy grzybów - pieczarki), obliczany był 1 współczynnik SO odzwierciedlający średnie warunki w całym kraju.

Tabela 2.3-1 Regionalne współczynniki Standardowej Produkcji "2007" dla działalności produkcji roślinnej (w tym ogrodniczej i roślinnej nietowarowej) występujących w Polsce

Lp.	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" według regionów (w PLN)			
			Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1.	1 ha	Pszenica ozima	2 644	2 774	2 189	2 197
2.	1 ha	Pszenica jara	1 773	2 014	1 814	1 997
3.	1 ha	Żyto	1 335	1 427	1 244	1 463
4.	1 ha	Jęczmień ozimy	2 010	2 407	1 815	1 964
5.	1 ha	Jęczmień jary	1 432	1 803	1 700	1 819
6.	1 ha	Owies	1 161	1 487	1 262	1 476
7.	1 ha	Mieszanki zbożowe ozime	1 297	1 698	1 398	1 505
8.	1 ha	Mieszanki zbożowe jare	1 096	1 481	1 338	1 504
9.	1 ha	Kukurydza na ziarno	2 631	3 185	3 181	3 503
10.	1 ha	Pszenżyto ozime i jare	1 634	2 093	1 745	1 788
11.	1 ha	Gryka	788	1 455	1 291	1 689
12.	1 ha	Proso	817	1 506	1 637	2 362
13.	1 ha	Pozostałe zbożowe (amarantus, sorgo, kanar itp.)	3 960	3 960	3 960	3 960
14.	1 ha	Strączkowe jadalne - groch	4 385	4 898	3 224	4 504
15.	1 ha	Strączkowe jadalne - bób	13 537	11 193	11 380	14 368
16.	1 ha	Strączkowe jadalne - fasola	10 323	8 795	7 311	8 729
17.	1 ha	Inne strączkowe jadalne (soczewica, cieciora, soja itp.)	5 640	5 640	5 640	5 640
18.	1 ha	Strączkowe pastewne - peluszka (groch polny)	1 861	2 816	2 614	2 974
19.	1 ha	Strączkowe pastewne - bobik	2 003	2 240	2 009	2 172
20.	1 ha	Strączkowe pastewne - łubin słodki	2 362	1 979	1 913	2 988
21.	1 ha	Strączkowe pastewne - wyka	1 493	1 688	1 645	1 909
22.	1 ha	Mieszanki zbożowo-strączkowe ozime i jare	1 018	1 422	1 175	1 350
23.	1 ha	Inne strączkowe pastewne (mieszanki strączkowe pastewne)	2 002	2 601	2 403	2 779
24.	1 ha	Ziemniaki jadalne	13 900	14 082	10 649	11 581
25.	1 ha	Ziemniaki przemysłowe	3 740	3 491	3 562	5 852
26.	1 ha	Buraki cukrowe	5 682	6 143	5 566	5 674
27.	1 ha	Tytoń	5 869	5 993	8 317	6 653
28.	1 ha	Chmiel	30 965	30 965	30 965	30 965
29.	1 ha	Rzepak ozimy i jary	2 769	2 967	2 245	2 464
30.	1 ha	Słonecznik na ziarno	3 222	3 222	3 222	3 222

Lp.	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" w regionach (PLN)			
			Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
31.	1 ha	Soja oleista	1 862	1 862	1 862	1 862
32.	1 ha	Len oleisty	3 085	3 085	3 085	3 085
33.	1 ha	Inne oleiste - gorczyca	2 578	2 578	2 578	2 578
34.	1 ha	Len włóknisty	1 851	1 851	1 851	1 851
35.	1 ha	Konopie	2 063	2 063	2 063	2 063
36.	1 ha	Zioła i przyprawy	4 125	3 345	7 242	7 574
37.	1 ha	Cykoria korzeniowa	3 483	3 483	3 483	3 483
38.	1 ha	Pozostałe uprawy przemysłowe - róża bezkolcowa	1 865	1 865	1 865	1 865
39.	1 ha	Uprawy nasienne - motylkowe pastewne (koniczyna, lucerna)	2 076	2 353	2 377	2 360
40.	1 ha	Uprawy nasienne - trawy polowe	5 838	4 360	4 833	4 145
41.	1 ha	Uprawy nasienne - cebula na nasiona	32 675	32 675	32 675	32 675
42.	1 ha	Łubin gorzki na nasiona	802	802	802	802
43.	1 ha	Kapusta	14 498	15 217	13 743	15 836
44.	1 ha	Kalafior	17 459	18 168	16 102	19 304
45.	1 ha	Cebula	11 796	14 754	12 765	11 902
46.	1 ha	Marchew jadalna	14 714	13 728	12 971	14 341
47.	1 ha	Buraki ćwikłowe	12 339	11 935	11 140	11 461
48.	1 ha	Pomidory gruntowe	7 027	9 741	8 569	7 558
49.	1 ha	Ogórki gruntowe	13 333	13 851	14 309	15 129
50.	1 ha	Pozostałe warzywa gruntowe - pietruszka	25 768	28 608	26 729	24 790
51.	1 ha	Pozostałe warzywa gruntowe - seler	26 684	29 564	28 884	25 820
52.	1 ha	Pozostałe warzywa gruntowe - por	28 070	26 890	24 540	21 226
53.	1 ha	Truskawki gruntowe	8 738	7 598	7 049	6 728
54.	1 ha	Pomidory pod osłonami	447 050	447 050	447 050	447 050
55.	1 ha	Ogórki pod osłonami	349 319	349 319	349 319	349 319
56.	1 ha	Papryka pod osłonami	183 540	183 540	183 540	183 540
57.	1 ha	Pozostałe warzywa pod osłonami - sałata	220 950	220 950	220 950	220 950
58.	1 ha	Truskawki pod osłonami	110 030	110 030	110 030	110 030
59.	1 ha	Inne uprawy pod osłonami - zioła	317 520	317 520	317 520	317 520
60.	1 ha	Kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe	95 720	95 720	95 720	95 720
61.	1 ha	Kwiaty i rośliny ozdobne pod osłonami	701 400	701 400	701 400	701 400
62.	1 ha	Jabłonie	6 593	9 121	10 164	9 376
63.	1 ha	Grusze	8 971	8 914	7 592	7 451
64.	1 ha	Śliwy	3 963	5 331	5 057	3 692
65.	1 ha	Wiśnie	4 635	5 957	7 330	5 145
66.	1 ha	Czereśnie	11 463	14 754	11 259	10 609
67.	1 ha	Orzechy włoskie	8 084	8 084	8 084	8 084

Lp.	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" w regionach (PLN)			
			Pomorzanie i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
68.	1 ha	Pozostałe drzewa owocowe - brzoskwinie	5 341	5 507	4 835	4 405
69.	1 ha	Agrest	8 221	10 683	8 297	7 432
70.	1 ha	Porzeczki	5 147	6 440	6 567	5 922
71.	1 ha	Maliny	6 691	8 362	11 884	7 612
72.	1 ha	Leszczyna	4 270	8 815	10 526	9 560
73.	1 ha	Pozostałe krzewy owocowe - aronia	3 023	3 945	6 998	5 488
74.	1 ha	Pozostałe krzewy owocowe - borówka wysoka	49 180	34 810	33 806	42 932
75.	1 ha	Drzewa i krzewy owocowe rosnące poza plantacjami (łącznie z jagodowymi, bez truskawek i poziomek)	796	796	796	796
76.	1 ha	Winnice (winorośl)	5 440	5 440	5 440	5 440
77.	1 ha	Szkółki drzew ozdobnych	81 100	81 100	81 100	81 100
78.	1 ha	Szkółki krzewów ozdobnych	31 455	31 455	31 455	31 455
79.	1 ha	Szkółki drzew owocowych	88 610	88 610	88 610	88 610
80.	1 ha	Szkółki krzewów owocowych	31 883	31 883	31 883	31 883
81.	1 ha	Szkółki drzew leśnych do celów handlowych	32 452	32 452	32 452	32 452
82.	1 ha	Wiklina	7 044	7 044	7 044	7 044
83.	1 ha	Inne uprawy trwałe - bez czarny na owoc	7 122	7 122	7 122	7 122
84.	1 ha	Uprawy trwałe pod osłonami - winogrona	102 300	102 300	102 300	102 300
85.	100 m ²	Uprawa grzybów jadalnych - pieczarki	37 766	37 766	37 766	37 766
86.	1 ha	Okopowe pastewne - buraki pastewne	1 893	1 893	1 893	1 893
87.	1 ha	Inne okopowe pastewne (marchew pastewna, brukiew, kapusta pastewna itp.)	1 524	1 524	1 524	1 524
88.	1 ha	Trawy w uprawie polowej na zielonkę	1 451	1 451	1 451	1 451
89.	1 ha	Kukurydza na zielonkę	2 785	2 785	2 785	2 785
90.	1 ha	Strączkowe pastewne na zielonkę	1 152	1 152	1 152	1 152
91.	1 ha	Motylkowe pastewne na zielonkę (koniczyna i lucerna)	1 850	1 850	1 850	1 850
92.	1 ha	Inne pastewne na zielonkę (np. zboża, rzepak, słonecznik)	1 091	1 091	1 091	1 091
93.	1 ha	Łąki i pastwiska trwałe utrzymywane w dobrej kulturze rolnej, z wyjątkiem nieuprawianych terenów do wypasu oraz łąk i pastwisk wyłączonych z produkcji podlegających dopłatom	1 774	1 774	1 774	1 774
94.	1 ha	Pastwiska trwałe utrzymywane w dobrej kulturze rolnej - nieuprawiane tereny do wypasu	948	948	948	948

Źródło: Opracowanie ZRR we współpracy z ekspertami zewnętrznymi.

Tabela 2.3-2 Regionalne współczynniki Standardowej Produkcji "2007" dla działalności produkcji zwierzęcej występujących w Polsce

Lp.	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" według regionów (w PLN)			
			Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1.	1 szt.	Konie ogółem	1 826	1 826	1 826	1 826
2.	1 szt.	Byczki i jałówki ubijane poniżej 1 roku	1 091	854	1 038	1 380
3.	1 szt.	Byczki i jałówki poniżej 1 roku do dalszej hodowli	1 175	1 085	1 061	1 147
4.	1 szt.	Byczki w wieku 1-2 lat	1 667	2 252	1 587	1 866
5.	1 szt.	Jałówki w wieku 1-2 lat	553	845	654	403
6.	1 szt.	Samce bydła w wieku 2 lat i więcej	1 087	1 145	1 143	1 129
7.	1 szt.	Jałówki „hodowlane” w wieku 2 lat i więcej	860	1 145	1 200	884
8.	1 szt.	Jałówki opasowe w wieku 2 lat i więcej	957	1 402	1 259	1 036
9.	1 szt.	Krowy mleczne	4 826	5 011	4 385	3 669
10.	1 szt.	Krowy mamki	996	1 051	787	938
11.	1 szt.	Owce maciorki	166	174	152	219
12.	1 szt.	Jagnięta poniżej 1 roku	39	52	54	54
13.	1 szt.	Pozostałe owce dorosłe - skopy	33	34	33	26
14.	1 szt.	Kozy samice 1-letnie i starsze	875	1 012	860	936
15.	1 szt.	Pozostałe kozy - kozłeta, capy	140	140	140	140
16.	1 szt.	Prosięta o wadze do 20 kg	299	299	299	299
17.	1 szt.	Lochy o wadze 50 kg i więcej	1 725	1 768	1 652	1 837
18.	1 szt.	Tuczniaki o wadze 50 kg i więcej	1 128	1 150	1 256	1 248
19.	1 szt.	Warchlaki o wadze 20-50 kg	533	517	478	429
20.	100 szt.	Brojlery kurze	3 253	3 253	3 253	3 253
21.	100 szt.	Kury nioski do produkcji jaj konsumpcyjnych	5 587	5 556	6 210	5 310
22.	101 szt.	Kury nioski do produkcji jaj wylęgowych	12 551	9 265	9 606	9 692
23.	100 szt.	Indyki	11 593	11 593	11 593	11 593
24.	100 szt.	Kaczki	5 813	5 813	5 813	5 813
25.	100 szt.	Gęsi	10 840	10 840	10 840	10 840
26.	100 szt.	Drób pozostały - przepiórki, perliczki	6 174	6 174	6 174	6 174
27.	100 szt.	Drób pozostały - strusie	82 357	82 357	82 357	82 357
28.	1 szt.	Króliki - samice	468	468	468	468
29.	1 rój	Pnie pszczele	243	243	243	243

Źródło: Opracowanie ZRR we współpracy z ekspertami zewnętrznymi.

2.4. Współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej dla unijnych kodów FSS

Dla potrzeb algorytmu, według którego wykonywana jest Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych, wymagane są współczynniki w postaci ujednoczonej dla wszystkich państw członkowskich, zgodnie z ustalonym przez UE wykazem działalności, tj. według kodów FSS. W tym celu należało przeprowadzić proces agregacji szczegółowych współczynników SO „2007” do „unijnych”. Opierając się głównie na danych polskiej statystyki publicznej, zastosowano wagi wskaźników udziału powierzchni uprawy lub wagi wskaźników udziału pogłowia zwierząt. Agregacja była konieczna, ponieważ niektóre kody FSS zostały ustalone na poziomie znacznie bardziej ogólnym w porównaniu do warunków krajowych.

W tabelach 2.4-1 i 2.4-2 zamieszczono wartości regionalnych współczynników Standardowej Produkcji „2007” dla unijnych kodów FSS. Odpowiadają one określonym działalnościom produkcji roślinnej (w tym ogrodniczej i roślinnej nietowarowej) i zwierzęcej.

W celu sprawdzenia poprawności parametrów przyjętych do obliczeń SO „2007” i zapewnienia właściwego odzwierciedlenia sytuacji w poszczególnych regionach lub w całym kraju, opracowano ilościowe oraz wartościowe bilanse weryfikacyjne:

- ilościowe bilanse weryfikacyjne – założeniem rachunku była weryfikacja wyników produkcyjnych poszczególnych działalności produkcji roślinnej polowej i ogrodniczej. Bilansowano rozmiar produkcji, biorąc pod uwagę plony przyjęte podczas obliczeń współczynników SO „2007” oraz dane GUS o powierzchni i wielkości zbiorów, a zatem zbadano w ten sposób relację wysokości plonów uwzględnionych w kalkulacji SO do plonów rejestrowanych przez GUS. Relacja ta określana była zarówno w obrębie regionów (dla współczynników obliczonych w podziale na regiony), jak i dla całego kraju. Natomiast, w odniesieniu do produkcji zwierzęcej weryfikacji dokonano w części dotyczącej produkcji mleka, jaj konsumpcyjnych i miodu. Bilanse wykonano dla lat 2005-2009;
- wartościowe bilanse weryfikacyjne – weryfikacji wartościowej dokonano w odniesieniu do Rachunków Ekonomicznych dla Rolnictwa (RER), które uwzględniają wartość produkcji wytworzonej w gospodarstwach rolnych w danym roku kalendarzowym. Dla potrzeb weryfikacji wartościowej współczynniki SO „2007” musiały zostać niekiedy zagregowane do pozycji odpowiadających pozycji w RER.

Tabela 2.4-1 Współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej dla unijnych kodów FSS

Lp.	Kod FSS	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" według regionów (w PLN)			
				Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1.	2.01.01.01.	1 ha	Pszonica zwyczajna i orkisz	2 483	2 707	2 098	2 167
2.	2.01.01.03.	1 ha	Żyto	1 334	1 446	1 250	1 468
3.	2.01.01.04.	1 ha	Jęczmień	1 535	1 919	1 710	1 832
4.	2.01.01.05.	1 ha	Owies	1 122	1 482	1 318	1 494
5.	2.01.01.06.	1 ha	Kukurydza na ziarno	2 631	3 185	3 181	3 503
6.	2.01.01.99.	1 ha	Pozostałe zboża na ziarno	1 557	2 074	1 725	1 803
7.	2.01.02.	1 ha	Strączkowe jadalne i pastewne na nasiona (łącznie z materiałem siewnym i mieszankami zbożowo-strączkowymi)	2 231	2 641	3 120	4 190
8.	2.01.03.	1 ha	Ziemniaki (w tym odmiany wczesne i sadzeniaki)	10 412	7 797	6 151	11 563
9.	2.01.04.	1 ha	Buraki cukrowe (z wyjątkiem upraw nasiennych)	5 682	6 143	5 566	5 674
10.	2.01.05.	1 ha	Pastewne rośliny okopowe i kapustne (z wyjątkiem upraw nasiennych)	1 800	1 800	1 800	1 800
11.	2.01.06.01.	1 ha	Tytoń	5 869	5 993	8 317	6 653
12.	2.01.06.02.	1 ha	Chmiel	30 965	30 965	30 965	30 965
13.	2.01.06.04.	1 ha	Rzepak i rzepik	2 769	2 967	2 245	2 464
14.	2.01.06.05.	1 ha	Słonecznik	3 222	3 222	3 222	3 222
15.	2.01.06.06.	1 ha	Soja oleista	1 862	1 862	1 862	1 862
16.	2.01.06.07.	1 ha	Len oleisty	3 085	3 085	3 085	3 085
17.	2.01.06.08.	1 ha	Inne rośliny oleiste	2 578	2 578	2 578	2 578
18.	2.01.06.09.	1 ha	Len włóknisty	1 851	1 851	1 851	1 851
19.	2.01.06.10.	1 ha	Konopie	2 063	2 063	2 063	2 063
20.	2.01.06.12.	1 ha	Rośliny lecznicze, przyprawowe i aromatyczne	4 125	3 345	7 242	7 574
21.	2.01.06.99.	1 ha	Inne rośliny przemysłowe	2 287	2 287	2 287	2 287
22.	2.01.07.	1 ha	Warzywa, melony i truskawki ogółem	19 884	21 142	18 685	20 779
23.	2.01.07.01.	1 ha	Warzywa, melony i truskawki w uprawie polowej	13 209	14 492	11 986	14 122
24.	2.01.07.01.01.	1 ha	Warzywa, melony i truskawki w płodozmianie z uprawami rolnymi (w tym pod niskimi osłonami)	12 916	14 476	11 509	13 862
25.	2.01.07.01.02.	1 ha	Warzywa, melony i truskawki w płodozmianie z uprawami ogrodniczymi (w tym pod niskimi osłonami)	13 727	14 536	13 032	14 738
26.	2.01.07.02.	1 ha	Warzywa, melony i truskawki pod wysokimi osłonami	346 971	346 971	346 971	346 971

Lp.	Kod FSS	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" w regionach (PLN)			
				Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
27.	2.01.08.01.	1 ha	Kwiaty i rośliny ozdobne (z wyłączeniem szkótek roślinnych) na gruntach ornym	95 720	95 720	95 720	95 720
28.	2.01.08.02.	1 ha	Kwiaty i rośliny ozdobne (z wyłączeniem szkótek roślinnych) pod wysokimi osłonami	701 400	701 400	701 400	701 400
29.	2.01.09.	1 ha	Uprawy pastewne na zielonkę	2 087	2 087	2 087	2 087
30.	2.01.09.01.	1 ha	Trawy w uprawie polowej na zielonkę	1 451	1 451	1 451	1 451
31.	2.01.09.02.	1 ha	Inne uprawy pastewne na zielonkę	2 509	2 509	2 509	2 509
32.	2.01.09.02.01.	1 ha	Kukurydza na zielonkę	2 785	2 785	2 785	2 785
33.	2.01.09.02.02.	1 ha	Strączkowe na zielonkę	1 668	1 668	1 668	1 668
34.	2.01.09.02.99.	1 ha	Pozostałe uprawy pastewne na zielonkę	1 668	1 668	1 668	1 668
35.	2.01.10.	1 ha	Nasiona i sadzonki na gruntach ornym	11 258	10 496	10 764	10 378
36.	2.01.11.	1 ha	Pozostałe uprawy na gruntach ornym	802	802	802	802
37.	2.01.12.01.	1 ha	Grunty odłogowane, do których nie przysługują dopłaty	0	0	0	0
38.	2.01.12.02.	1 ha	Grunty ugorowane, do których przysługują dopłaty	0	0	0	0
39.	2.02.	1 ha	Ogrody przydomowe	0	0	0	0
40.	2.03.	1 ha	Łąki i pastwiska trwale utrzymywane w dobrej kulturze rolnej ogółem	1 653	1 653	1 653	1 653
41.	2.03.01.	1 ha	Łąki i pastwiska trwale, z wyjątkiem nieuprawianych terenów do wypasu	1 774	1 774	1 774	1 774
42.	2.03.02.	1 ha	Nieuprawiane tereny do wypasu	948	948	948	948
43.	2.03.03.	1 ha	Łąki i pastwiska trwale wyłączone z produkcji, do których przysługują dopłaty	0	0	0	0
44.	2.04.01.	1 ha	Sady i plantacje owoców jagodowych	6 609	7 947	8 745	7 472
45.	2.04.04.	1 ha	Winnice	5 440	5 440	5 440	5 440
46.	2.04.05.	1 ha	Szkółki	53 554	53 554	53 554	53 554
47.	2.04.06.	1 ha	Inne uprawy trwałe	7 085	7 085	7 085	7 085
48.	2.04.07.	1 ha	Uprawy trwałe pod wysokimi osłonami	102 300	102 300	102 300	102 300
49.	2.06.01.	100 m ² /rok	Uprawy grzybów	37 766	37 766	37 766	37 766
50.	2.06.01.	100 m ² /zbiór	Uprawy grzybów	9 442	9 442	9 442	9 442

Uwaga:

1. Działalności oznaczone kursywą są to działalności produkcji roślinnej nietowarowej.
2. Czytając tabelę należy zwrócić uwagę na kody FSS, które wskazują na stopień szczegółowości współczynników.

Źródło: Opracowanie ZRR.

Tabela 2.4-2 Współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji zwierzęcej dla unijnych kodów FSS

Lp.	Kod FSS	J.m.	Nazwa działalności	Współczynniki Standardowej Produkcji (SO) "2007" według regionów (w PLN)			
				Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1.	3.01.	1 szt.	Koniowate	1 826	1 826	1 826	1 826
2.	3.02.01.	1 szt.	Byczki i jałówki poniżej 1 roku	1 169	1 061	1 059	1 167
3.	3.02.02.	1 szt.	Byczki w wieku 1 i poniżej 2 lat	1 667	2 252	1 587	1 866
4.	3.02.03.	1 szt.	Jałówki w wieku 1 i poniżej 2 lat	553	845	654	403
5.	3.02.04.	1 szt.	Byki w wieku 2 lat i starsze	1 087	1 145	1 143	1 129
6.	3.02.05.	1 szt.	Jałówki w wieku 2 lat i starsze	866	1 164	1 203	896
7.	3.02.06.	1 szt.	Krowy mleczne	4 826	5 011	4 385	3 669
8.	3.02.99.	1 szt.	Pozostałe krowy	996	1 051	787	938
9.	3.03.01.	1 szt.	Owce (w każdym wieku)	127	136	125	185
10.	3.03.01.01.	1 szt.	Owce maciorki	166	174	152	219
11.	3.03.01.99.	1 szt.	Pozostałe owce	38	50	51	50
12.	3.03.02.	1 szt.	Kozy (w każdym wieku)	598	706	556	652
13.	3.03.02.01.	1 szt.	Kozy, samice hodowlane	875	1 012	860	936
14.	3.03.02.99.	1 szt.	Pozostałe kozy	140	140	140	140
15.	3.04.01.	1 szt.	Prosięta o wadze do 20 kg	299	299	299	299
16.	3.04.02.	1 szt.	Lochy do dalszego chowu o wadze 50 kg i więcej	1 725	1 768	1 652	1 837
17.	3.04.99.	1 szt.	Pozostała trzoda chlewna	856	866	947	901
18.	3.05.01.	100 szt.	Brojlery kurze	3 253	3 253	3 253	3 253
19.	3.05.02.	100 szt.	Kury nioski	6 767	6 014	6 698	5 606
20.	3.05.03.	100 szt.	Inny drób	11 120	9 260	8 991	7 400
21.	3.06.	1 szt.	Króliki, samice hodowlane	468	468	468	468
22.	3.07.	1 ul	Pnie pszczele	243	243	243	243

Uwaga:

Czytając tabelę należy zwrócić uwagę na kody FSS, które wskazują na stopień szczegółowości współczynników.

Źródło: Opracowanie ZRR.

Szczegółowe kwestie metodyczne w odniesieniu do kalkulacji współczynników SO „2007”, nie podjęte w niniejszym opracowaniu, wyjaśniają sprawozdania metodyczne ekspertów, którzy bezpośrednio obliczali współczynniki zgodnie z założeniami metodycznymi.

3. Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych (WTGR) od 2010 roku

Opracowany przez każde państwo członkowskie UE zestaw regionalnych współczynników SO dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej stanowi podstawę przeprowadzenia w kraju klasyfikacji gospodarstw według zasad Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych. W efekcie tej klasyfikacji gospodarstwa rolne są scharakteryzowane i pogrupowane pod względem:

- wielkości ekonomicznej,
- typu rolniczego.

3.1. Wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych

Jednym z kryteriów klasyfikacji gospodarstw rolnych wykorzystywanych we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych jest wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych.

Wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych określana jest sumą Standardowych Produkcji uzyskanych ze wszystkich działalności rolniczych występujących w danym gospodarstwie rolnym i wyrażana jest bezpośrednio w euro.

W celu przeliczenia współczynników wyrażonych w krajowej walucie na euro stosuje się oficjalny kurs euro ogłaszany przez Eurostat dla okresu referencyjnego. W przypadku SO „2007” 1 euro stanowi równowartość 3,90916 zł.

Procedura określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego składa się z następujących etapów (patrz Tabela 3.1-1)

Tabela 3.1-1 Procedura określania wielkości ekonomicznej GR

Etap I	Ustalenie działalności rolniczych realizowanych w gospodarstwie rolnym oraz określenie regionu FADN odpowiedniego do położenia gospodarstwa.
Etap II	Ustalenie fizycznego rozmiaru poszczególnych działalności rolniczych realizowanych w gospodarstwie rolnym (liczba hektarów lub liczba zwierząt). Należy tu pamiętać o redukcji liczebności: byczków i jałówek poniżej 1 roku, prosiąt, pozostałych owiec oraz pozostałych kóz ze względu na obecność samic, odpowiednio: krów mlecznych, loch, owiec maciorek czy kóz samic hodowlanych (więcej na ten temat w podrozdziale 3.4.).
Etap III	Mnożenie rozmiaru każdej z działalności rolniczych gospodarstwa przez odpowiedni współczynnik SO dla obliczenia wartości standardowej produkcji z każdej działalności realizowanej w gospodarstwie.
Etap IV	Zsumowanie wartości Standardowej Produkcji ze wszystkich działalności rolniczych realizowanych w gospodarstwie. Uzyskany wynik odzwierciedla wartość Standardowej Produkcji całego gospodarstwa rolnego i informuje o wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego wyrażonej w europejskiej jednostce monetarnej (EUR).

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa zależna jest od:

- struktury produkcji w danej jednostce (powierzchni poszczególnych upraw oraz pogłównia zwierząt),
- położenia gospodarstwa w jednym z czterech regionów FADN.

Ustalona na podstawie SO wielkość ekonomiczna oznacza możliwą wartość produkcji, którą rolnik jest w stanie osiągnąć dysponując posiadanym potencjałem i prowadząc działalność w danym regionie. Należy pamiętać, że wielkość ekonomiczna gospodarstwa nie uwzględnia wartości dopłat ani podatków. Również przychody z działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym (OGA) nie są brane pod uwagę przy ustalaniu wielkości ekonomicznej gospodarstwa.

Po ustaleniu wielkości ekonomicznej gospodarstwa jest ono klasyfikowane do 1 z 14 klas wielkości ekonomicznej ES. Na potrzeby analiz oraz publikacji klasy te ulegają agregacji, przyjmując postać klasyfikacji wg ES9 lub ES6 (patrz Tabela 3.1-2). Wytyczne procesu agregacji przedstawione są w Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. z późniejszymi zmianami.

Klasy wielkości ekonomicznej służą do:

- ustalenia minimalnego progu wielkości ekonomicznej dla pola obserwacji FADN,
- ustalenia planu wyboru próby badawczej (oraz, w konsekwencji, wag poszczególnych gospodarstw) do badania FADN,
- prezentacji wyników gospodarstw rolnych pogrupowanych według siły ekonomicznej, bez względu na rodzaj produkcji prowadzonej w gospodarstwie.

Trzeba podkreślić, że klasy wielkości ekonomicznej sprzed zmian, tj. obowiązujące do 2009 roku włącznie (a przypomnijmy, że było ich wówczas 10) w żaden sposób nie są porównywalne z klasami wielkości ekonomicznej po zmianach, tj. obowiązującymi od 2010 roku (14 klas). Modyfikacjom uległy bowiem przedziały wartości w poszczególnych klasach.

Pole obserwacji Polskiego FADN obejmuje⁷ gospodarstwa rolne o minimalnej wielkości ekonomicznej 4000 euro. Wytwarzają one 90% Standardowej Produkcji w kraju. Zatem gospodarstwa słabsze ekonomicznie, lokujące się w klasach wielkości ekonomicznej ES 1 i 2 znajdują się poza zasięgiem pola obserwacji (patrz Tabela 3.1-2).

---

⁷ W latach obrachunkowych 2010–2012 pole obserwacji wyłoniono na podstawie współczynników SO „2004”.

Tabela 3.1-2 Wykaz klas wielkości ekonomicznej wg ES, ES6 i ES9

ES		ES9			ES6		
Klasy wielkości ekonomicznej ES	Zakres w euro (€)	Klasy wielkości ekonomicznej ES9		Zakres w euro (€)	Klasy wielkości ekonomicznej ES6		Zakres w euro (€)
1	€ < 2 000						
2	2 000 ≤ € < 4 000	1	Bardzo małe	2 000 ≤ € < 8 000	1	Bardzo małe	2 000 ≤ € < 8 000
3	4 000 ≤ € < 8 000						
4	8 000 ≤ € < 15 000	2	Małe	8 000 ≤ € < 15 000	2	Małe	8 000 ≤ € < 25 000
5	15 000 ≤ € < 25 000						
6	25 000 ≤ € < 50 000	4	Średnio-małe	25 000 ≤ € < 50 000	3	Średnio-małe	25 000 ≤ € < 50 000
7	50 000 ≤ € < 100 000	5	Średnio-duże	50 000 ≤ € < 100 000	4	Średnio-duże	50 000 ≤ € < 100 000
8	100 000 ≤ € < 250 000						
9	250 000 ≤ € < 500 000	7	Duże	250 000 ≤ € < 500 000	5	Duże	100 000 ≤ € < 500 000
10	500 000 ≤ € < 750 000						
11	750 000 ≤ € < 1 000 000	8	Bardzo duże	500 000 ≤ € < 1 000 000	6	Bardzo duże	€ ≥ 500 000
12	1 000 000 ≤ € < 1 500 000						
13	1 500 000 ≤ € < 3 000 000	9	Bardzo duże	€ ≥ 1 000 000			
14	€ ≥ 3 000 000						

Źródło: Materiały ZRR na podstawie Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiające wspólnotową typologię gospodarstw rolnych z późn. zm.

3.2. Typ rolniczy gospodarstw rolnych

Typ rolniczy gospodarstw rolnych określany jest udziałem wartości Standardowej Produkcji z poszczególnych grup działalności rolniczych w całkowitej wartości Standardowej Produkcji gospodarstwa. Wśród typów gospodarstw wyróżniamy gospodarstwa wyspecjalizowane oraz mieszane. Specjalizacja może wystąpić w kierunku upraw polowych, ogrodnictwa, upraw trwałych, zwierząt żywionych paszami treściwymi, zwierząt żywionych paszami objętościowymi. Również gospodarstwa mieszane dzielą się na gospodarstwa zajmujące się mieszaną produkcją roślinną, mieszaną produkcją zwierzęcą czy też mieszaną produkcją roślinno – zwierzęcą.

W tabeli 3.2-1 zaprezentowano pełną 3-poziomową systematykę typów rolniczych, których polskie nazwy zostały uzgodnione w ramach konsultacji prowadzonych między IERiGŻ-PIB i GUS.

Przy ustalaniu typów rolniczych brany jest pod uwagę udział poszczególnych grup działalności rolniczych (kodów przegrupowujących) w tworzeniu całkowitej wartości SO gospodarstwa. W sytuacji, gdy udział jednej grupy działalności przekracza $\frac{2}{3}$ całkowitej SO mówimy o gospodarstwach specjalistycznych. Gdy udział każdej z dwóch grup działalności zawiera się w przedziale od $\frac{1}{3}$ do $\frac{2}{3}$ całkowitej SO, mówimy o gospodarstwach dwukierunkowych. Natomiast gdy żadna z grup działalności nie przekracza $\frac{1}{3}$ wartości SO gospodarstwo jest określane jako mieszane.

Klasyfikacja według typów rolniczych składa się z 3 poziomów (patrz Tabela 3.2-1):

- typy ogólne: 8 typów i grupa gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczane za pomocą jednego znaku),
- typy podstawowe: 21 typów i grupa gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczane za pomocą dwóch znaków),
- typy szczegółowe: 61 typów i grupa gospodarstw niesklasyfikowanych (oznaczane za pomocą trzech znaków).

W celu ustalenia typu rolniczego gospodarstwa należy najpierw określić rozmiar poszczególnych działalności prowadzonych w gospodarstwie. Następnie działalności te agregowane są w kody przegrupowujące zgodnie z algorytmami określonymi w Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. z późniejszymi zmianami. Dla każdego kodu przegrupowującego określany jest jego udział w całkowitej SO gospodarstwa. Pamiętać przy tym należy o przypadkach szczególnych typologii, omówionych w podrozdziale 3.4.

Gospodarstwo poddane typologii może zostać zaklasyfikowane do jednego z typów ogólnych, jednego z typów podstawowych i jednego z typów szczegółowych. W zależności

od potrzeb publikacyjnych czy analitycznych typy podstawowe są prezentowane w układzie TF8 lub TF14. Kombinacja typów podstawowych w bardziej uproszczonych strukturach typów TF8 i TF14 przedstawiona jest w tabelach 3.2-2 oraz 3.2-3.

W praktyce może wystąpić sytuacja, gdy w gospodarstwie prowadzone są jedynie takie działalności, przy których wartość SO gospodarstwa wynosi 0, np. ogrody przydomowe, ugory, nutrie, daniele, ryby. W takiej sytuacji, gdy struktura produkcji nie pozwala określić typu rolniczego, zaliczane jest ono do grupy gospodarstw niesklasyfikowanych.

W przypadku, gdy w gospodarstwie rolnym są zwierzęta żywione paszami objętościowymi (trawożerne), wartość SO obliczona z upraw pastewnych wliczana jest do kodu przegrupowującego razem ze zwierzętami, co zwiększa udział SO determinującego zaklasyfikowanie gospodarstwa do typu ogólnego „Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi”.

Przykład klasyfikacji gospodarstwa rolnego przedstawiony został w podrozdziale 4.2.

Tabela 3.2-1 Wykaz typów rolniczych: ogólnych, podstawowych i szczegółowych

GTF - typy ogólne (oznaczenie jednoznakowe)
PTF - typy podstawowe (oznaczenie dwuznakowe)
STF - typy szczegółowe (oznaczenie trzyznakowe)

TF	NAZWA TYPU
1	Specjalizujące się w uprawach polowych
15	Specjalizujące się w uprawie zbóż (łącznie z ryżem), roślin oleistych i wysokobiałkowych na nasiona
151	Specjalizujące się w uprawie zbóż (innych niż ryż), roślin oleistych i wysokobiałkowych na nasiona
152	Specjalizujące się w uprawie ryżu
153	Specjalizujące się w uprawie zbóż (łącznie z ryżem), roślin oleistych i wysokobiałkowych na nasiona
16	Specjalizujące się w uprawie polowej różnych gatunków roślin
161	Specjalizujące się w uprawie roślin okopowych
162	Specjalizujące się w uprawie zbóż, roślin oleistych, wysokobiałkowych i okopowych
163	Specjalizujące się w uprawie polowej warzyw i truskawek (w płodozmianie z uprawami polowymi np. zbożami, ziemniakami)
164	Specjalizujące się w uprawie tytoniu
165	Specjalizujące się w uprawie bawełny
166	Specjalizujące się w uprawie polowej różnych gatunków roślin
2	Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie
21	Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych) pod wysokimi osłonami
211	Specjalizujące się w uprawie warzyw i truskawek pod wysokimi osłonami
212	Specjalizujące się w uprawie kwiatów i roślin ozdobnych pod wysokimi osłonami
213	Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych) pod wysokimi osłonami
22	Specjalizujące się w gruntowych uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych)
221	Specjalizujące się w gruntowych uprawach warzyw i truskawek (w płodozmianie z innymi uprawami ogrodniczymi)
222	Specjalizujące się w gruntowej uprawie kwiatów i roślin ozdobnych
223	Specjalizujące się w gruntowych uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych)

TF	NAZWA TYPU
23	Specjalizujące się w uprawie grzybów i w szkółkarstwie oraz uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych)
231	Specjalizujące się w uprawie grzybów
232	Specjalizujące się w szkółkarstwie
233	Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie
3	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe) *
35	Specjalizujące się w uprawie winorośli
351	Specjalizujące się w uprawie winorośli do produkcji wina gatunkowego
352	Specjalizujące się w uprawie winorośli do produkcji wina stołowego
353	Specjalizujące się w uprawie winorośli na świeże owoce
354	Specjalizujące się w uprawie winorośli
36	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (bez winorośli i oliwek)
361	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (innych niż cytrusowe, tropikalne i subtropikalne oraz orzechy)
362	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów cytrusowych
363	Specjalizujące się w uprawie orzechów
364	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych tropikalnych i subtropikalnych
365	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (bez winorośli i oliwek)
37	Specjalizujące się w uprawie oliwek
370	Specjalizujące się w uprawie oliwek
38	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe) *
380	Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe) *
4	Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi
45	Specjalizujące się w chowie bydła mlecznego
450	Specjalizujące się w chowie bydła mlecznego
46	Specjalizujące się w chowie bydła rzeźnego (w tym hodowla)
460	Specjalizujące się w chowie bydła rzeźnego (w tym hodowla)

TF	NAZWA TYPU
47	Specjalizujące się w chowie bydła mlecznego i rzeźnego (w tym hodowla)
470	Specjalizujące się w chowie bydła mlecznego i rzeźnego (w tym hodowla)
48	Specjalizujące się w chowie owiec, kóz i innych zwierząt żywionych paszami objętościowymi
481	Specjalizujące się w chowie owiec
482	Specjalizujące się w chowie owiec i bydła
483	Specjalizujące się w chowie kóz
484	Specjalizujące się w chowie owiec, kóz i innych zwierząt żywionych paszami objętościowymi
5	Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi
51	Specjalizujące się w chowie trzody chlewnej
511	Specjalizujące się w chowie loch
512	Specjalizujące się w tuczu trzody chlewnej
513	Specjalizujące się w chowie trzody chlewnej
52	Specjalizujące się w chowie drobiu
521	Specjalizujące się w chowie kur niosek
522	Specjalizujące się w chowie drobiu mięsnego
523	Specjalizujące się w chowie drobiu
53	Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi
530	Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi
6	Mieszane - różne uprawy
61	Mieszane - różne uprawy
611	Mieszane - uprawy ogrodnicze (warzywa, truskawki, kwiaty i rośliny ozdobne), grzybów i szkółkarstwo oraz drzewa i krzewy owocowe (uprawy trwałe)
612	Mieszane - uprawy polowe oraz ogrodnicze (warzywa, truskawki, kwiaty i rośliny ozdobne), grzybów i szkółkarstwo
613	Mieszane - uprawy polowe oraz uprawa winorośli
614	Mieszane - uprawy polowe oraz drzewa i krzewy owocowe (uprawy trwałe)
615	Mieszane - różne uprawy, z przewagą upraw polowych
616	Mieszane - różne uprawy

TF	NAZWA TYPU
7	Mieszane - różne zwierzęta
73	Mieszane - różne zwierzęta, z przewagą zwierząt żywionych paszami objętościowymi
731	Mieszane - różne zwierzęta, z przewagą bydła mlecznego
732	Mieszane - różne zwierzęta, z przewagą zwierząt żywionych paszami objętościowymi innych niż bydło mleczne
74	Mieszane - różne zwierzęta, z przewagą zwierząt żywionych paszami treściwymi
741	Mieszane - różne zwierzęta: zwierzęta żywione paszami treściwymi i bydło mleczne
742	Mieszane - różne zwierzęta: zwierzęta żywione paszami treściwymi i zwierzęta żywione paszami objętościowymi inne niż bydło mleczne
8	Mieszane - różne uprawy i zwierzęta
83	Mieszane - uprawy polowe i zwierzęta żywione paszami objętościowymi
831	Mieszane - uprawy polowe z bydłem mlecznym
832	Mieszane - bydło mleczne z uprawami polowymi
833	Mieszane - uprawy polowe ze zwierzętami żywionymi paszami objętościowymi innymi niż bydło mleczne
834	Mieszane - zwierzęta żywione paszami objętościowymi inne niż bydło mleczne z uprawami polowymi
84	Mieszane - różne uprawy i zwierzęta
841	Mieszane - uprawy polowe i zwierzęta żywione paszami treściwymi
842	Mieszane - drzewa i krzewy owocowe (uprawy trwałe) i zwierzęta żywione paszami objętościowymi
843	Pszczelarstwo
844	Mieszane - różne uprawy i zwierzęta
9	Gospodarstwa niesklasyfikowane
90	Gospodarstwa niesklasyfikowane
900	Gospodarstwa niesklasyfikowane

* Typ ten obejmuje również gospodarstwa specjalizujące się w uprawie takich plantacji wieloletnich jak np. wikliny, choinek bożonarodzeniowych.

Źródło: Materiały ZRR na podstawie Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiającego wspólnotową typologię gospodarstw rolnych z późn. zm.

Tabela 3.2-2 Wykaz typów rolniczych wg TF8

Typy rolnicze TF8	
1	Uprawy polowe
2	Uprawy ogrodnicze
3	Winnice
4	Uprawy trwałe
5	Krowy mleczne
6	Zwierzęta trawożerne
7	Zwierzęta ziarnożerne
8	Mieszane

Źródło: Materiały ZRR na podstawie Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiającego wspólnotową typologię gospodarstw rolnych z późn. zm.

Tabela 3.2-3 Wykaz typów rolniczych wg TF14

Typy rolnicze TF14	
15	Uprawy zbóż, oleistych i białkowych
16	Różne uprawy polowe
20	Uprawy ogrodnicze
35	Winnice
36	Uprawy trwałe
37	Oliwki
38	Różne uprawy trwałe
45	Bydło mleczne
49	Bydło mięsne i hodowlane
48	Owce i kozy
50	Trzoda chlewna i drób
60	Różne uprawy
70	Różne zwierzęta
80	Wielostronne

Uwaga: typ 50 obejmuje również króliki - samice hodowlane.

Źródło: Materiały ZRR na podstawie Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiającego wspólnotową typologię gospodarstw rolnych z późn. zm.

3.3. Działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym (OGA)

Zbierane dane rachunkowe w ramach FADN w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej dotyczą działalności rolniczej, która to jest istotą funkcjonowania każdego gospodarstwa rolnego. Od 2010 roku wraz ze zmianą WTGR następuje poszerzenie zakresu zbieranych informacji w ramach FADN o udział przychodów z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związana z GR w przychodach ogółem gospodarstwa.

Poza wytwarzaniem produktów rolnych gospodarstwa realizują niejednokrotnie przy udziale swoich aktywów inne zadania, mające wpływ na wyniki ekonomiczne. Wraz z postępującymi przemianami strukturalnymi i społecznymi na wsi poszerza się funkcjonalność gospodarstw rolnych, co tym samym wpływa na strukturę ich przychodów. Udział przychodów z działalności innej niż rolnicza, ale związanej z gospodarstwem rolnym, stał się przedmiotem zainteresowania statystyki publicznej w Unii Europejskiej. W wyniku tego Eurostat, realizując zadanie w ramach Badania Struktury Gospodarstw Rolnych (FSS), rozszerzył zakres zbieranych informacji z gospodarstw rolnych o działalności innej niż rolnicze prowadzone w gospodarstwie. Zagadnienie to stało się jednym z elementów uzupełniających WTGR. W konsekwencji poszerzony został zakres zbieranych informacji w ramach FADN o udział przychodów z takich działalności.

Pojęcie działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem zostało zdefiniowane w akcie prawnym regulującym Wspólnotową Typologię Gospodarstw Rolnych⁸. W myśl tego aktu **działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z GR oznacza taki rodzaj aktywności gospodarstwa, w ramach której wykorzystywane są jego zasoby** (ziemia, budynki, maszyny, urządzenia, praca) **lub wytworzone produkty rolne**. Klasyfikacja gospodarstw na podstawie OGA według zasad WTGR została opisana poniżej.

Udział OGA obliczany jest według następującego schematu:

$$\text{OGA (\%)} = \frac{\text{Przychody ze sprzedaży wyrobów i usług w ramach OGA w GR}}{\text{Przychody całkowite GR (rolnictwo + OGA + dopłaty bezpośrednie)}}$$

Wielkość przychodów z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z GR w relacji do przychodów całkowitych gospodarstwa stanowi kryterium nowej, dodatkowej

⁸ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 roku ustanawiające wspólnotową typologię gospodarstw rolnych z późn. zm.

klasyfikacji gospodarstw rolnych objętych próbą FADN według klas OGA, obowiązującej od 2010 roku.

Przychody całkowite gospodarstwa rolnego obejmują:

- przychody ze sprzedaży produktów rolniczych,
- dopłaty bezpośrednie (dopłaty do działalności operacyjnej gospodarstwa), z wyłączeniem:
  - dopłat do wspierania gospodarstw na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW),
  - płatności rolnośrodowiskowych.
- przychody ze sprzedaży wyrobów i usług w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z GR.

Na podstawie udziału OGA w całkowitych przychodach gospodarstwa rolnego, wyrażonego w procentach, dane gospodarstwo rolne może być zaliczone do jednej z trzech klas OGA (patrz Tabela 3.3-1). W przychodzie całkowitym gospodarstw typowo rolniczych udział przychodu z OGA nie przekracza 10%. Przekroczenie tego progu klasyfikuje dane gospodarstwo do grupy mieszanych.

Tabela 3.3-1 Wykaz klas OGA

Klasy OGA* gospodarstw rolnych		Zakres w %
1	Typowo rolnicze	$\% \leq 10$
2	Mieszane z przewagą produkcji rolniczej	$10 < \% \leq 50$
3	Mieszane z przewagą OGA	$50 < \% < 100$

* OGA to skrót od ang. wyrażenia "Other Gainful Activities" i oznacza działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym.

Źródło: Materiały ZRR na podstawie Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiające wspólnotową typologię gospodarstw rolnych z późn. zm.

Należy podkreślić, że klasyfikacja gospodarstw według udziału przychodu z OGA w przychodzie całkowitym służy wyłącznie celom informacyjnym. Realizowana działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z GR nie jest brana pod uwagę przy wyborze gospodarstw do próby dla potrzeb rachunkowości FADN. Typologia gospodarstw rolnych jest wykonywana na podstawie wyłącznie działalności rolniczej, a zatem wielkość ekonomiczna i typ rolniczy nie uwzględnia OGA.

Według metodyki unijnej zakres działalności GR wchodzących w skład OGA został zdefiniowany dla potrzeb Badania Struktury Gospodarstw Rolnych. Zgodnie z powyższym jako OGA bezpośrednio związane z GR wydzielono następujące działalności gospodarstwa rolnego:

- agroturystykę (zakwaterowanie, turystyka, wyżywienie, sport i rekreacja) – pod warunkiem jednak, że do tego celu wykorzystywane są budynki zbudowane dla potrzeb prowadzenia działalności rolniczej;
- rękodzielnictwo – wyroby rękodzielnicze (np. dywany, koszyki, meble) bez względu na sposób ich sprzedaży;
- przetwórstwo produktów rolnych – przetwarzanie surowców rolniczych pochodzących z własnego gospodarstwa jak i zakupionych (np. produkcja serów, wędlin, chleba). Do OGA nie zalicza się działalności polegającej na przetwarzaniu produktów rolnych dla celów konsumpcyjnych gospodarstwa domowego rolnika. Eksperti z KE podkreślają, że jeśli przetwarzane są surowce, których znaczne ilości zostały zakupione z zewnątrz gospodarstwa lub które zostały w całości zakupione, to nie można tej działalności przetwórczej zaliczyć do OGA. Z informacji uzyskanych z KE wiadomo na przykład, że produkcja wina i oliwy jest wyłączone z OGA, jeśli cały surowiec do produkcji pochodzi z zakupu. Natomiast pojęcie „znacznej” ilości surowca z zakupu nie jest jednoznacznie sformułowane i będzie przedmiotem dyskusji podczas spotkań na szczeblu KE;
- produkcję energii odnawialnej na rynek m.in. biogazu, biopaliw, energii elektrycznej w elektrowniach wiatrowych i innych lub z surowców rolniczych. Nie zalicza się tu produkcji energii odnawialnej wytwarzanej wyłącznie na potrzeby własne gospodarstwa, sprzedaży surowców rolniczych przedsiębiorstwom produkującym energię odnawialną, dzierżawy ziemi pod wiatraki;
- przetwarzanie surowego drewna w gospodarstwie – np. cięcie i heblowanie, wyrób desek z przeznaczeniem na sprzedaż. Wyrób mebli zalicza się do rękodzielnictwa;
- akwakultury – chów i hodowla ryb i innych organizmów wodnych, np. raków, żab w sztucznych i naturalnych zbiornikach wodnych. Nie uwzględnia się tu działalności ograniczających się jedynie do połowu ryb i innych organizmów wodnych;
- prace kontraktowe – w rozumieniu OGA są to usługi świadczone przy wykorzystaniu zasobów gospodarstwa zarówno w rolnictwie jak i poza rolnictwem. Zalicza się do nich usługi rolnicze świadczone na rzecz innych gospodarstw rolnych (np. usługowe krycie zwierząt, usługowy odchów zwierząt). Usługi poza rolnictwem to na przykład odśnieżanie, holowanie, prace związane z architekturą krajobrazu i ochroną środowiska. Trzeba zastrzec, że utrzymywanie w dobrej kulturze rolnej przez rolnika gruntów wykorzystywanych we własnym gospodarstwie jest działalnością rolniczą, w związku z tym nie jest klasyfikowane jako OGA;
- leśnictwo – produkcja leśna i prace leśne wykorzystujące zarówno siłę roboczą jak i maszyny gospodarstwa używane zwykle do działalności rolniczej;
- inne wyżej nie wymienione – np. hodowla zwierząt futerkowych, okresowe wykorzystanie budynków gospodarstwa do przechowywania przyczep

kempingowych, łodzi itp., które przez resztę roku wykorzystywane są do celów rolniczych. Specyficzną działalnością zaliczaną do OGA jest terapia pracą w rolnictwie, zyskująca coraz szerszą popularność w wielu krajach Wspólnoty, choć w Polsce jeszcze mało rozpowszechniona. Natomiast do OGA nie można zaklasyfikować sprzedaży mleka za pośrednictwem mlekomatów czy jaj za pośrednictwem jajomatów; jest to sprzedaż bezpośrednia nieprzetworzonych produktów rolniczych, która według unijnej metodyki jest częścią działalności rolniczej GR, nawet jeśli prowadzona za pomocą nowoczesnych systemów dystrybucji, czyli np. poprzez wspomniane automaty zamontowane w centrach dystrybucyjnych.

3.3.1. Zbieranie danych na temat OGA dla potrzeb Polskiego FADN

Klasyfikacja gospodarstw według OGA uczestniczących w Polskim FADN nie wymaga żadnych szczegółowych zapisów w odróżnieniu od tych, dotyczących realizowanej produkcji rolniczej.

Wyznaczenie procentowego udziału przychodów z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w przychodach całkowitych gospodarstwa odbywa się wyłącznie na podstawie oceny rolnika.

Dla potrzeb FADN doradca odnotowuje tę ocenę w Książce Obrotów i Zaszłości w Informacjach ogólnych. Poniżej zilustrowano fragment tabeli z pytaniem dotyczącym OGA.

Rysunek 3.3.1-1 Fragment tabeli „Informacje ogólne” KOiZ

Kategoria gospodarstwa		
	1.6. Jaką część przychodów całkowitych gospodarstwa rolnego (w %) stanowią:	Σ = 100%
	1.6.1. przychody ze sprzedaży produktów rolniczych:	_ _ _
	1.6.2. dopłaty bezpośrednie:	_ _ _
	1.6.3. pozostałe przychody: agroturystyka, rękodzielnictwo, przetwórstwo produktów rolnych, produkcja energii odnawialnej, przetwarzanie surowego drewna, akwakultura, prace kontraktowe w rolnictwie i poza rolnictwem, leśnictwo, inne /b:	_ _ _

Źródło: Książka Obrotów i Zaszłości indywidualnego gospodarstwa rolnego, Polski FADN, 2012 rok.

Trzeba podkreślić, że dane deklarowane przez rolnika nie są weryfikowane ani oceniane względem wyników obliczanych na podstawie danych rachunkowych dla działalności rolniczej.

Jednak dla prawidłowej oceny udziału OGA konieczna jest umiejętność właściwego definiowania działalności wchodzących w zakres OGA. Najważniejsze działalności wymieniono powyżej. W przypadku zdarzeń nietypowych należy kierować się ustalonymi zasadami. Zgodnie z tym nie można kwalifikować do OGA pojedynczych zaszłości zachodzących w gospodarstwie rolnym, jak np. jednorazowe wykonanie przez rolnika orki własnym sprzętem w innym gospodarstwie, czy jednorazowe wypożyczenie maszyny.

Działalność inna niż rolnicza nie powinna odbywać się okazjonalnie, lecz stanowić pewien standard w danym gospodarstwie.

Drugi ważny warunek dotyczy wykorzystywania siły roboczej. Jeśli z zasobów gospodarstwa rolnego wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza rolnika i jego rodziny oraz siła robocza najemna, bez zaangażowania pozostałych aktywów, wówczas taka działalność nie jest uznawana za działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym. Zatem na przykład praca zarobkowa rolnika bądź członków jego rodziny poza gospodarstwem rolnym, praca dorywcza czy praca na etacie nie stanowi przychodu z OGA gospodarstwa rolnego.

Podkreślić należy, że OGA bezpośrednio związane z GR nie ma charakteru działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym. Zatem każda działalność inna niż rolnicza, zarejestrowana w Urzędzie Skarbowym, nie jest definiowana jako OGA. Przykładem może być prowadzenie sklepu z produktami pochodzącymi spoza gospodarstwa, wynajem przez rolnika maszyn rolniczych nie wykorzystywanych przez niego we własnym gospodarstwie, prowadzenie zakładu fryzjerskiego, agencji ubezpieczeniowej, działalność łowiecka.

3.3.2. OGA a pojęcie „Produkcji pozostałej” funkcjonującej w metodologii FADN

Naszym zdaniem, z metodycznego punktu widzenia, kwestia określenia OGA bezpośrednio związanego z GR pozostawia wiele do życzenia. Jako nowo funkcjonujące pojęcie niejednokrotnie wywołuje kontrowersje co do klasyfikacji działalności w gospodarstwie. Zdawać by się mogło na przykład, że OGA jest jednoznaczne z terminem „produkcja pozostała”.

Według metodyki FADN w rachunku produkcji ogółem obok produkcji roślinnej i zwierzęcej występuje kategoria „produkcji pozostałej”. Wiele działalności wchodzących w zakres tego terminu pokrywa się z działalnościami wchodzącymi w skład OGA. Nie można jednak pojęcia OGA utożsamiać z pojęciem „produkcja pozostała”, ze względu na istnienie szeregu odstępstw.

Do „produkcji pozostałej” w rozumieniu FADN zakwalifikowano następujące pozycje:⁹

- czynsz za wdzierżawioną ziemię przygotowaną do siewu lub sadzenia,
- przychody z okazjonalnego krótkoterminowego przekazania powierzchni paszowej na okres krótszy niż 1 rok,
- przychody z wypasu obcych zwierząt gospodarskich na własnej ziemi,
- produkty z lasu,
- świadczenie usług,

---

⁹ Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R.: Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku, Część I. Wyniki standardowe. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.

- wynajem sprzętu,
- odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego,
- przychody z agroturystyki,
- przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych,
- pozostałe produkty i przychody.

Mając na uwadze definicję OGA i zasady ich klasyfikacji, niektórych działalności przyporządkowanych do „produkcji pozostałej” nie można zaliczyć do OGA. Spośród wyżej wymienionych do OGA nie należą:

- czynsz za wdzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu,
- przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej,
- odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego,
- przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych.

Z kolei niektóre działalności zakwalifikowane do OGA w Wynikach Standardowych FADN nie stanowią „produkcji pozostałej”, lecz są składnikiem produkcji zwierzęcej. Przykładowe działalności OGA wyłączone z „produkcji pozostałej” to:

- akwakultury,
- hodowla zwierząt futerkowych,
- przetworzone własne produkty zwierzęce,
- usługowe krycie zwierząt,
- usługowy odchów zwierząt.

Podsumowanie kwestii związanej z klasyfikacją gospodarstw według OGA bezpośrednio związanych z GR nakłania do stwierdzenia, że jest to problem nowy, w trakcie rozpoznawania, będący przedmiotem kształtowania i zmian wraz ze zmianą położenia ekonomicznego rolników. Na obecnym etapie niejednokrotnie trudno jest ocenić granice funkcjonowania OGA i działalności rolniczej, co uzasadnia tolerancję w ocenie przychodów z OGA w przychodzie całkowitym gospodarstwa. Dlatego istnieje potrzeba dość wnikliwego opracowania ewidencji OGA ze strony KE w celu skuteczniejszej oceny znaczenia OGA.

3.4. Przypadki szczególne WTGR

Obliczając współczynniki SO dla poszczególnych działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej w celu określenia wielkości ekonomicznej i typu rolniczego danego GR w ramach WTGR, należy mieć na uwadze następujące przypadki szczególne:

- **Grunty odłogowane, do których nie przysługują dopłaty** [kod FSS - 2.01.12.01.] – wartość SO dla tej działalności uwzględniana jest przy obliczaniu całkowitego SO gospodarstwa rolnego tylko wtedy, gdy w GR znajdują się inne dodatnie SO, innymi słowy, jeśli w GR są inne działalności produkcji roślinnej czy zwierzęcej dające dodatnie SO;
- **Grunty ugorowane, do których przysługują dopłaty** [kod FSS - 2.01.12.02.] oraz **łąki i pastwiska trwale wyłączone z produkcji, do których przysługują dopłaty** [kod FSS - 2.03.03.] – jeśli produkcja z ziemi objętej dopłatami, nieużytkowanej gospodarczo ogranicza się jedynie do dopłat bezpośrednich, wówczas współczynniki SO dla wspomnianych obu działalności wynoszą zero;
- **Ogródki przydomowe** [kod FSS - 2.02.] – produkcja z ogródków przydomowych przeznaczana jest zwykle na cele własne rolnika i jego rodziny, a nie na sprzedaż, dlatego też współczynnik SO w przypadku tej działalności wynosi zero;
- **Zwierzęta gospodarskie** rozróżnia się na poszczególne kategorie wiekowe. Wartość produkcji odpowiada tu wartości przyrostu zwierzęcia podczas okresu, w jakim zwierzę przebywa w danej kategorii. Innymi słowy, chodzi tu o różnicę między wartością zwierzęcia opuszczającego daną kategorię a wartością tego zwierzęcia wchodzącego do danej kategorii (w ramach wymiany stada). W przypadku chowu zwierząt na mięso będzie to wartość przyrostu żywca w okresie przebywania w danej kategorii;
- **Byczki i jałówki poniżej 1 roku** [kod FSS - 3.02.01.] – obliczając w danym gospodarstwie SO dla działalności „Byczki i jałówki poniżej 1 roku”, należy wziąć pod uwagę tylko te sztuki, które liczebnie przewyższają ilość wszystkich krów w gospodarstwie (krów mlecznych oraz pozostałych krów w praktyce krów mamek):

$$3.02.01. - (3.02.06. + 3.02.99.) > 0$$

gdzie: 3.02.06. – krowy mleczne

3.02.99. – pozostałe krowy (w praktyce krowy mamki)

- **Pozostałe owce** [kod FSS - 3.03.01.99.] – wartość SO dotycząca pozostałych owiec (w praktyce chodzi głównie o jagnięta) uwzględniana jest przy obliczaniu całkowitej wartości SO gospodarstwa rolnego tylko wtedy, gdy w GR nie ma owiec maciorek do dalszego chowu [kod FSS - 3.03.01.01.]. Jeśli w GR występują owce maciorki do dalszego chowu, wówczas nie uwzględnia się SO dla pozostałych owiec (jagnięt). Jagnięta wyceniane są bowiem za pośrednictwem wartości SO dla owiec maciorek do dalszego chowu, w ten sposób unika się podwójnego uwzględnienia SO dla pozostałych owiec;
- **Pozostałe kozy** [kod FSS - 3.03.02.99.] – wartość SO dotycząca pozostałych kóz (w praktyce chodzi głównie o kozłeta) uwzględniana jest przy obliczaniu całkowitej wartości SO gospodarstwa rolnego tylko wtedy, gdy w GR nie ma kóz samic hodowlanych [kod FSS - 3.03.02.01.]. Jeśli w GR występują kozy samice hodowlane, wówczas nie uwzględnia się SO dla pozostałych kóz (koźląt) – kozłeta wyceniane są bowiem za pośrednictwem wartości SO dla kóz samic hodowlanych, w ten sposób unika się podwójnego uwzględnienia SO dla pozostałych kóz;
- **Prosięta o wadze do 20 kg** [kod FSS - 3.04.01.] – wartość SO dotycząca prosiąt o wadze do 20 kg uwzględniana jest przy obliczaniu całkowitej wartości SO gospodarstwa rolnego tylko wtedy, gdy w GR nie ma loch do dalszego chowu o wadze 50 kg i więcej [kod FSS - 3.04.02.]. Jeśli w GR występują lochy do dalszego chowu o wadze 50 kg i więcej, wówczas nie uwzględnia się SO dla prosiąt – te wyceniane są bowiem za pośrednictwem wartości SO dla macior, w ten sposób unika się podwójnego uwzględnienia SO dla prosiąt;
- **Produkty własne nietowarowe** (uprawy pastewne) – jeśli w gospodarstwie rolnym nie ma zwierząt trawożernych (koniowatych, bydła, owiec i kóz), wówczas uprawy pastewne [czyli: Pastewne rośliny okopowe i kapustne, Uprawy pastewne na zielonkę (trawy w uprawie polowej na zielonkę, kukurydza na zielonkę, strączkowe na zielonkę, pozostałe uprawy pastewne na zielonkę), łąki i pastwiska] traktowane są jako produkty z przeznaczeniem na sprzedaż i stają się częścią wartości produkcji upraw polowych. Jeśli w gospodarstwie rolnym występują zwierzęta trawożerne, wówczas uprawy pastewne traktowane są jako uprawy z przeznaczeniem na paszę dla tych zwierząt i tworzą wówczas część wartości produkcji zwierząt żywionych paszami objętościowymi i roślin paszowych dla tych zwierząt.

4. Wykorzystanie współczynników SO w świetle WTGR

4.1. FSS i FADN

Współczynniki Standardowej Produkcji są z założenia wykorzystywane we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, w ramach której gospodarstwa rolne państw członkowskich UE klasyfikowane są zgodnie z ujednoliconymi zasadami – według wielkości ekonomicznej i typu rolniczego, przy uwzględnieniu położenia regionalnego.

Uzyskane w ten sposób informacje służą kreowaniu Wspólnej Polityki Rolnej, umożliwiając również porównywanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw o różnym kierunku produkcji, o różnej sile ekonomicznej, w różnych krajach UE czy regionach w ramach jednego kraju, możliwe jest również wykonywanie analiz pionowych.

Regionalne zestawy współczynników Standardowej Produkcji są podstawą do:

- naliczenia unijnej klasyfikacji gospodarstw rolnych objętych Badaniem Struktury Gospodarstw Rolnych – wyniki takich naliczeń przekazywane są do UE w formie bazy danych EUROFARM (w Polsce przez Główny Urząd Statystyczny),
- planu wyboru GR do próby FADN – umożliwia on wyłonienie reprezentatywnej próby gospodarstw dla potrzeb FADN poprzez dobór jednostek do badań zgodnie z kryteriami narzuconymi przez plan wyboru. Plan wyboru wymusza znalezienie i dobranie do próby FADN gospodarstw spełniających kryterium minimalnego progu wielkości ekonomicznej (a zatem mieszczących się w ramach pola obserwacji FADN) oraz posiadających określony typ rolniczy i klasę wielkości ekonomicznej w zależności od położenia regionalnego.

Klasyfikacja gospodarstw rolnych funkcjonujących w Polsce wykonywana jest przez Główny Urząd Statystyczny, który zleca IERiGŻ-PIB przygotowanie algorytmu klasyfikacyjnego. IERiGŻ-PIB opracowuje również zestawy współczynników klasyfikacyjnych. Po przeprowadzeniu klasyfikacji GR w GUS, Instytut wykorzystuje wyniki klasyfikacji w celu opracowania planu wyboru dla próby Polskiego FADN.

Po raz pierwszy, przy wykorzystaniu współczynników Standardowej Produkcji, klasyfikacja została przeprowadzona na wynikach z gospodarstw objętych badaniami FSS 2007 – był to zestaw SO „2004” (średnie z lat 2003-2005).

Natomiast zestaw współczynników SO „2007” (pierwszy klasyczny zestaw, średnie z lat 2005-2009) jest podstawą do:

- naliczenia klasyfikacji gospodarstw rolnych pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (FSS'2010),
- ustalenia planu wyboru gospodarstw rolnych do próby badawczej Polskiego FADN na rok 2013.

Z uwagi na zmieniającą się sytuację w rolnictwie, każde państwo członkowskie UE ma obowiązek aktualizować typologię gospodarstw rolnych. W tym celu niezbędne jest również aktualizowanie parametrów klasyfikacyjnych, czyli współczynników Standardowej Produkcji.

Zgodnie z opublikowaną legislacją unijną kolejne zestawy SO (po SO „2007”), jakie każde państwo członkowskie będzie musiało opracować i przekazać do KE będą następujące:

- SO „2010” (dla okresu referencyjnego 2008-2012; dla potrzeb typologii GR objętych badaniami FSS 2013),
- SO „2013” (dla okresu referencyjnego 2011-2015; dla potrzeb typologii GR objętych badaniami FSS 2016).

Warto dodać, że współczynniki Standardowej Produkcji wykorzystywane są również do wielu innych niż WTGR celów. Współczynniki te są niekiedy narzędziem wspomagającym liczne analizy, np. analizy bankowe dla potrzeb oceny zdolności kredytowej rolników. Trzeba jednak pamiętać, że głównym przeznaczeniem zestawów SO jest typologia GR według zasad unijnych. Wszelkie inne zastosowania wynikają z indywidualnych potrzeb osób je wykorzystujących.

4.2. Przykład przebiegu klasyfikacji gospodarstw rolnych według SO „2007”

Poniżej zaprezentowano przebieg i wyniki klasyfikacji dla teoretycznego gospodarstwa położonego w regionie Wielkopolska i Śląsk przy zastosowaniu zestawu współczynników SO „2007”. Algorytm klasyfikacji GR został opracowany w IERiGŻ-PIB pod kierunkiem dr D. Osucha zgodnie z metodologią opisaną w Rozporządzeniu Komisji (WE) Nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiającym wspólnotową typologię gospodarstw rolnych.

Proces klasyfikacji rozpoczyna się ustaleniem informacji koniecznych do przeprowadzenia typologii gospodarstwa rolnego. Należy wziąć pod uwagę zestaw współczynników, za pomocą których zostanie wykonana klasyfikacja (w naszym przykładzie jest to SO „2007”) oraz położenie gospodarstwa w jednym z 4 regionów FADN (tu: Wielkopolska i Śląsk).

Ważna jest też informacja o kursie euro, przy czym należy pamiętać, że zastosowanie ma oficjalny kurs ogłaszany przez Eurostat dla danego okresu referencyjnego.

Informacje	Wartość
Rok pochodzenia danych:	2010
Rok SO:	2007
Kurs euro [zł]:	3,90916
Region FADN:	Wielkopolska i Śląsk (B)

W kolejnym kroku ustalono, jakie działalności oraz w jakiej skali realizowane są w danym gospodarstwie rolnym. Każdej z tych działalności przypisano odpowiedni współczynnik klasyfikacyjny SO (w zł), a następnie obliczono wartość SO (w zł).

Kod FSS	Działalność	J.m.	Ilość	Współczynnik SO (zł)	Wartość SO dla działalności (zł)
2.01.01.03.	Żyto	ha	4,96	1 445,88	7 171,56
2.01.01.04.	Jęczmień	ha	3,82	1 918,53	7 328,78
2.01.01.05.	Owies	ha	10,64	1 482,38	15 772,52
2.01.01.99.	Pozostałe zboża na ziarno	ha	13,32	2 074,37	27 630,61
2.01.02.	Strączkowe jadalne i pastewne na nasiona (łącznie z materiałem siewnym i mieszankami zbożowo-strączkowymi)	ha	0,95	2 640,77	2 508,73
2.01.03.	Ziemniaki (w tym odmiany wczesne i sadzeniaki)	ha	0,50	7 797,37	3 898,69
2.01.12.01.	Grunty odłogowane, do których nie przysługują dopłaty	ha	0,96	0,00	0,00
2.02.	Ogrody przydomowe	ha	0,30	0,00	0,00
2.03.01.	Łąki i pastwiska trwałe, z wyjątkiem nieuprawianych terenów do wypasu	ha	1,26	1 773,76	2 234,94
3.02.01.	Byczki i jałówki poniżej 1 roku	szt.	0,00	1 061,03	0,00
3.02.02.	Byczki w wieku 1 i poniżej 2 lat	szt.	0,50	2 251,87	1 125,94
3.02.03.	Jałówki w wieku 1 i poniżej 2 lat	szt.	0,50	845,29	422,65
3.02.05.	Jałówki w wieku 2 lat i starsze	szt.	0,08	1 163,60	93,09
3.02.06.	Krowy mleczne	szt.	0,58	5 011,49	2 906,66
3.02.99.	Pozostałe krowy	szt.	0,50	1 051,03	525,52

3.04.01.	Prosięta o wadze do 20 kg	szt.	0,00	298,60	0,00
3.04.02.	Lochy do dalszego chowu o wadze 50 kg i więcej	szt.	14,69	1 767,73	25 967,95
3.04.99.	Pozostała trzoda chlewna	szt.	65,15	866,38	56 444,66

Przy ustalaniu wartości SO dla poszczególnych działalności wzięto pod uwagę przypadki szczególne typologii. Dla działalności 3.02.01 „Byczki i jałówki poniżej 1 roku” skorygowano liczbę zwierząt ze względu na liczbę krów mlecznych oraz liczbę pozostałych krów. Pomimo, że w gospodarstwie utrzymywano 1 szt. zwierząt z kategorii „Byczki i jałówki poniżej 1 roku”, liczbę tę zmniejszono ze względu na liczbę krów mlecznych oraz pozostałych (1,08 szt.). W związku z tym działalność ta nie miała wpływu na klasyfikację powyższego gospodarstwa (1 szt. - 1,08 szt = -0,8 szt).

Korekcie poddano także liczbę prosiąt o wadze do 20 kg. Pomimo utrzymywania średniorocznie 57,46 szt. Prosiąt, działalności tej nie wzięto pod uwagę w procesie klasyfikacji gospodarstwa, ze względu na utrzymywanie loch do dalszego chowu o wadze 50 kg i więcej.

W przykładowym gospodarstwie występowała również działalność 2.02. „Ogrody przydomowe”. Współczynnik SO dla tej działalności wynosi 0 zł, ponieważ z zasady ogrody przydomowe nie mają charakteru towarowego.

Kolejnym krokiem, po ustaleniu wartości SO dla poszczególnych działalności, było ustalenie wartości poszczególnych kodów przegrupowujących.

Kod przegrupowujący	Algorytm	Wynik (zł)
P45	3.02.01. + 3.02.03. + 3.02.05. + 3.02.06.	3 422,40
P46	P45 + 3.02.02. + 3.02.04. + 3.02.99.	5 073,85
GL	3.01. + P46 + 3.03.01. + 3.03.02.	5 073,85
FCP1	0	0,00
FCP4	2.01.05. + 2.01.09. + 2.03.01. + 2.03.02.	2 234,94
P17	2.01.03. + 2.01.04.	3 898,69
P151	2.01.01.01. + 2.01.01.02. + 2.01.01.03. + 2.01.01.04. + 2.01.01.05. + 2.01.01.06. + 2.01.01.99.	57 903,48
P15	P151 + 2.01.01.07.	57 903,48
P16	2.01.06.04. + 2.01.06.05. + 2.01.06.06. + 2.01.06.07. + 2.01.06.08.	0,00
P51	3.04.01. + 3.04.02. + 3.04.99.	82 412,61
P52	3.05.01. + 3.05.02. + 3.05.03.	0,00
P1	P15 + 2.01.02. + 2.01.03. + 2.01.04. + 2.01.06.01. + 2.01.06.02. + 2.01.06.03. + P16 + 2.01.06.09. + 2.01.06.10. + 2.01.06.11. + 2.01.06.12. + 2.01.06.99. + 2.01.07.01.01. + 2.01.10. + 2.01.11. + 2.01.12.01. + FCP1	64 310,90
P2	2.01.07.01.02. + 2.01.07.02. + 2.01.08. + 2.06.01. + 2.04.05.	0,00
P3	2.04.01. + 2.04.02. + 2.04.03. + 2.04.04. + 2.04.06. + 2.04.07.	0,00
P4	GL + FCP4	7 308,78
P5	P51 + P52 + 3.06.	82 412,61

Charakterystyka kodów przegrupowujących:

P45: bydło mleczne.

P46: bydło.

GL: zwierzęta żywione paszami objętościowymi.

FCP1: rośliny pastewne na sprzedaż – kod obliczany jedynie w sytuacji, gdy w gospodarstwie nie ma zwierząt żywionych paszami objętościowymi (GL=0); w innym przypadku obliczany jest kod FCP4.

FCP4: rośliny pastewne dla zwierząt żywionych paszami objętościowymi – kod obliczany w przypadku, gdy w gospodarstwie występują zwierzęta żywione paszami objętościowymi (GL>0).

P17: rośliny okopowe – w sytuacji, gdy w gospodarstwie występują zwierzęta żywione paszami objętościowymi (GL>0) kod ten obejmuje działalności: „Ziemniaki (w tym odmiany wczesne i sadzeniaki)” oraz „Buraki cukrowe (z wyjątkiem upraw nasiennych)”; w sytuacji braku zwierząt żywionych systemem w systemie wypasowym (GL=0) do kodu tego zaliczane są również „Pastewne rośliny okopowe i kapustne (z wyjątkiem upraw nasiennych)”.

P151: zboża, z wyłączeniem ryżu.

P15: zboża, łącznie z ryżem.

P16: nasiona roślin oleistych.

P51: trzoda chlewna.

P52: drób.

Kody przegrupowujące od P1 do P5 zawierają w sobie działalności odpowiadające strukturze produkcji w jednym z pięciu typów gospodarstw wyspecjalizowanych.

P1: uprawy polowe.

P2: uprawy ogrodnicze (warzywa, truskawki, kwiaty i rośliny ozdobne), grzyby i szkółkarstwo.

P3: uprawy drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe).

P4: chów zwierząt żywionych paszami objętościowymi.

P5: chów zwierząt żywionych paszami treściwymi.

Na podstawie wartości SO dla działalności obliczono całkowitą wartość SO w gospodarstwie (zmienna _FSO). Ustalono również częściowe SO – jak chociażby wartości progowe 1/3 oraz 2/3 całkowitego SO gospodarstwa.

Symbol	Algorytm	Wynik (zł)
_FSO	$P1 + P2 + P3 + P4 + P5 + \_307$	154 032,29
_1_3_FSO	$\_FSO / 3$	51 344,10
_2_3_FSO	$\_FSO * 2 / 3$	102 688,20
_1_3_GL	$GL / 3$	1 691,28
_1_10_GL	$GL * 1 / 10$	507,38
_2_3_GL	$GL * 2 / 3$	3 382,56
_3_4_GL	$GL * 3 / 4$	3 805,39
_1_3_P4	$P4 / 3$	2 436,26
_1_10_P4	$P4 / 10$	730,88
_1_2_P45	$P45 / 2$	1 711,20

Na podstawie powyższych danych wykonano porównania mające na celu określenie, czy klasyfikowane gospodarstwo należy do jednego z pięciu typów gospodarstw wyspecjalizowanych.

Czy $P1 > \_2\_3\_FSO$? Nie.

Czy $P2 > \_2\_3\_FSO$? Nie.

Czy $P3 > \_2\_3\_FSO$? Nie.

Czy $P4 > \_2\_3\_FSO$? Nie.

Czy $P5 > \_2\_3\_FSO$? Nie.

Dane gospodarstwo nie zostało zaklasyfikowane do żadnego z typów gospodarstw specjalizujących się w danej produkcji. Wykonano więc dalsze porównania, mające na celu określenie, czy gospodarstwo zajmuje się mieszaną produkcją roślinną, mieszaną produkcją zwierzęcą czy też mieszaną produkcją roślinno – zwierzęcą:

**Czy $(P1 + P2 + P3) > \_2\_3\_FSO$ ORAZ $P1 \leq \_2\_3\_FSO$ ORAZ $P2 \leq \_2\_3\_FSO$ ORAZ $P3 \leq \_2\_3\_FSO$?
Nie.**

Czy $(P4 + P5) > \_2\_3\_FSO$ ORAZ $P4 \leq \_2\_3\_FSO$ ORAZ $P5 \leq \_2\_3\_FSO$? Nie.

TF:=8

Dane gospodarstwo zostało zaklasyfikowane do typu ogólnego 8: Mieszane - różne uprawy i zwierzęta.

Kolejne etapy porównań miały na celu określenie typu podstawowego oraz szczegółowego.

Czy $P1 > \_1\_3\_FSO$ ORAZ $P4 > \_1\_3\_FSO$? Nie.

TF:=84

Gospodarstwo zostało zaklasyfikowane do typu podstawowego 84: Mieszane - różne uprawy i zwierzęta.

Czy P1 > _1_3_FSO ORAZ P5 > _1_3_FSO? Tak.

TF:=841

Gospodarstwo zostało zaklasyfikowane do typu szczegółowego 841: Mieszane - uprawy polowe i zwierzęta żywione paszami treściwymi.

Powyższe kroki doprowadziły do ustalenia typu rolniczego gospodarstwa na wszystkich 3 poziomach. W celu określenia wielkości ekonomicznej należało wartość całkowitą SO wyrażoną w zł przeliczyć na euro. Wyniki klasyfikacji zawarte są w poniższej tabeli:

Wyszczególnienie	Wartość
SO GR [zł]:	154 032,29
SO GR [euro]:	39 402,91
Typ rolniczy [TF]	Mieszane - uprawy polowe i zwierzęta żywione paszami treściwymi (841)
Typ rolniczy [GTF]	Mieszane - różne uprawy i zwierzęta (8)
Typ rolniczy [TF8]	Mieszane (8)
Typ rolniczy [TF14]	Wielostronne (80)
Klasa wielkości ekonomicznej [ES]	25 000 ≤ 50 000 euro (6)
Klasa wielkości ekonomicznej [ES9]	Średnio - małe (25 000 ≤ 50 000 euro) (4)
Klasa wielkości ekonomicznej [ES6]	Średnio - małe (25 000 ≤ 50 000 euro) (3)
Klasa znaczenia działalności innej niż rolnicza [OGA]	≤ 10% (1)

Gospodarstwo zostało zaklasyfikowane do typu ogólnego 8: Mieszane - różne uprawy i zwierzęta, typu podstawowego 84: Mieszane - różne uprawy i zwierzęta, typu szczegółowego: 841: Mieszane - uprawy polowe i zwierzęta żywione paszami treściwymi.

W sytuacji zastosowania układu TF8 gospodarstwo znajdzie się w typie 8: Mieszane, natomiast w układzie TF14 - w typie 80: Wielostronne.

Biorąc pod uwagę osiągniętą wartość SO gospodarstwo zostało zaliczone do klasy ekonomicznej 6, obejmującej gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od powyżej 25 000 do 50 000 euro.

Klasyfikacja obejmuje również klasę znaczenia działalności gospodarczej innej niż rolnicza (OGA). Gospodarstwo znalazło się w pierwszej klasie OGA, co oznacza, że jest to gospodarstwo typowo rolnicze: przychody z OGA w całkowitych przychodach (działalność rolnicza, dopłaty bezpośrednie oraz OGA) wyniosły ≤ 10% (patrz Tabela 3.3-1). Udział ten określany jest na podstawie wywiadu z zarządzającym gospodarstwem i według jego deklaracji, w związku z tym nie były dokonywane żadne dodatkowe obliczenia na podstawie danych rachunkowych.

Literatura

- [1] Commission Regulation (EC) 1242/2008 of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.
- [2] Commission Regulation (EC) 867/2009 of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.
- [3] Goraj L., Olewnik E.: FADN i Polski FADN. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [4] Goraj L., Cholewa I., Osuch D., Płonka R.: Analiza skutków zmian we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2010.
- [5] Goraj L., Osuch D., Sierański W., Ziętek I.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2010 wersja z dnia 05-06-2010. IERiGŻ-PIB, Warszawa, 2010.
- [6] Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R.: Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku, Część I. Wyniki standardowe. IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [7] RI/CC 1500 Rev. 3 Typology Handbook. EUROPEAN COMMISSION. Brussels October 2009.
- [8] RI/CC 1526 rev. 1 Guidelines for selection plans. EUROPEAN COMMISSION. Brussels April 2009.
- [9] RI/CC 1529 The OGA of the holding in FADN. EUROPEAN COMMISSION. Brussels June 2009.
- [10] Projekt: Kurs „Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych”. Scenariusz kursu. Rok 2011. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [11] Bocian M., Cholewa I., Tarasiuk R.: Metodyka opracowania współczynników SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [12] Bocian M., Cholewa I., Tarasiuk R.: Regionalne współczynniki SO „2007” dla działalności produkcji roślinnej i zwierzęcej w Polsce - tabele wynikowe. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [13] Redakcja: Bocian M., Cholewa I., Tarasiuk R.: Sprawozdanie metodyczne z opracowania współczynników SO „2007”. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [14] Tarasiuk R.: Baza danych dla potrzeb weryfikacji i agregacji SO „2007” z poziomu współczynników krajowych do unijnych. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [15] Bocian M.: Bilanse weryfikacyjne współczynników SO „2007”. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [16] Bocian M., Cholewa I., Tarasiuk R.: Agregacja współczynników SO „2007” do kodów FSS i zestawienie regionalnych współczynników SO „2007”. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- [17] INSTRUKCJA DLA RACHMISTRZA SPISOWEGO W SPRAWIE WYPEŁNIANIA FORMULARZA DO POWSZECHNEGO SPISU ROLNEGO oraz BADANIA METOD PRODUKCJI ROLNEJ w 2010 r., GUS, Warszawa 2010.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB